

Nissum Fjords fugle.

Af ERNST TORP PEDERSEN og LEIF LYNEBORG JENSEN.

(With a Summary in English: The Birds of Nissum Fjord).

	Side
Indledning	1
Almindelig del	2
Kort topografisk beskrivelse af fjorden	2
Fjordens nyere historie	4
Den ornithologiske udforskning gennem tiderne	7
Gennemgang af nogle af fjordens lokaliteter og deres ynglefugle	9
a. Felsted Kog og kanalen	9
b. Engene omkring Felsted Kog	14
c. Fjandø	16
d. Engene omkring Indfjordens udløb	18
e. Engene på Bøvling klit	19
f. Klitområderne på Bøvling klit	21
g. Engene på Fjandegrønne	22
h. Klitområderne på Fjandegrønne	23
Oversigt over Nissums Fjords fugle	23
English Summary	60
Literatur	65

INDLEDNING.

I modsætning til Ringkøbing Fjord, hvis naturhistorie flere gange har været genstand for indgående undersøgelser, er det kun ganske få og spredte studier, der er foretaget ved Nissum Fjord.

Ringkøbing Fjord er kendt for sine enestående fuglelokaliteter: Tipperne, Klægbanken og poldene i Nymindestrømmen, Stadil Fjord først og fremmest for sine store, næsten uigennemtrængelige rørskov, men Nissum Fjord er der ikke ofret mange ord på. Dog findes der her lokaliteter, som uden tvivl kommer nær op på siden af, hvad de 2 andre fjorde kan fremvise.

Det nærværende arbejde er resultatet af 6 års ornithologiske undersøgelser af Nissum Fjord, og forff. vil gerne rette en varm tak til de mange, der har ydet os hjælp og økonomisk støtte til disse studier. En særlig tak retter vi til reservatrådets formand, overførster, hofjægermester O. FABRICIUS for tilladelse til at færdes på vildtreservatet Felsted Kog og til at benytte rådets arkivmateriale fra optællingerne. Endvidere takker vi Direktionen for JAPETUS STEENSTRUPS legat, Jagt-

fonden og FR. GODSKE-NIELSEN og hustrus legat for den ydede økonomiske støtte, uden hvilken det ikke ville have været muligt at gennemføre den omfattende undersøgelse i 1953¹⁾. Opsynsmand EINAR GALSGAARD takker vi for den velvilje og hjælpsomhed, han altid har vist os under vore besøg i Felsted Kog. Stud. mag. BERTEL HANSEN har foretaget botaniske studier i fjorden i 1952 og 1953 og stillet resultaterne til vor rådighed ved at udarbejde afhandlingens botaniske del, hvorfor vi bringer ham en varm tak. Fremdeles takker vi professor, dr. phil. NIELS NIELSEN og professor, dr. phil. R. SPÄRCK for hjælp og gode råd, og ligeledes en tak til fru GRETE LYNEBORG JENSEN for tegning af kortene.

ALMINDELIG DEL.

Kort topografisk beskrivelse af fjorden.

Nissum Fjord vest for Holstebro og nord for Ringkøbing er den nordligste af de 3 vestjyske fjorde. Den har et vandareal på ca. 70 km² (= 7000 ha), hvoraf hovedparten er ganske lavvandet. Fjorden omgives mod nord af Bøvling, hvortil også hører den nordligste del af tangen, mod øst af Nees, Gørding og Ulfborg og mod syd af Staby og Sønder Nissum, hvortil Thorsminde og den sydlige del af tangen hører.

I fjorden findes et af landets største sammenhængende rørsumpområder. Man regner med 600–800 ha rørsump, der fordeles sig med 400–600 i Felsted Kog, 100 i Bøvling Fjord, Indfjorden og Tangsø samt ca. 100 i fjordens øvrige dele (BÖCHER 1948, p. 23).

På tangen, der skiller fjorden fra Vesterhavet, findes i den vestlige del et klitområde, som mod nord omfatter nogle interessante små lavvandede strandsøer. Mod syd strækker klitområdet sig omkring 4 km ind i landet, men er her beplantet og danner Husby klitplantage. Tangens østlige del udgøres af enge, som også findes omkring fjordens nordlige del, Bøvling Fjord, samt omkring Indfjorden og Felsted Kog. Det er marine, alluviale aflejringer, altså dannelser, som er opstået siden istiden, og en stor del af engene er nu omdannet til agerland, f. eks. Høvsøre nord for Bøvling Fjord.

¹⁾ Desuden udtales en tak til Landbrugsministeriet, der har ydet støtte til udgivelsen af denne afhandling. (Red.).

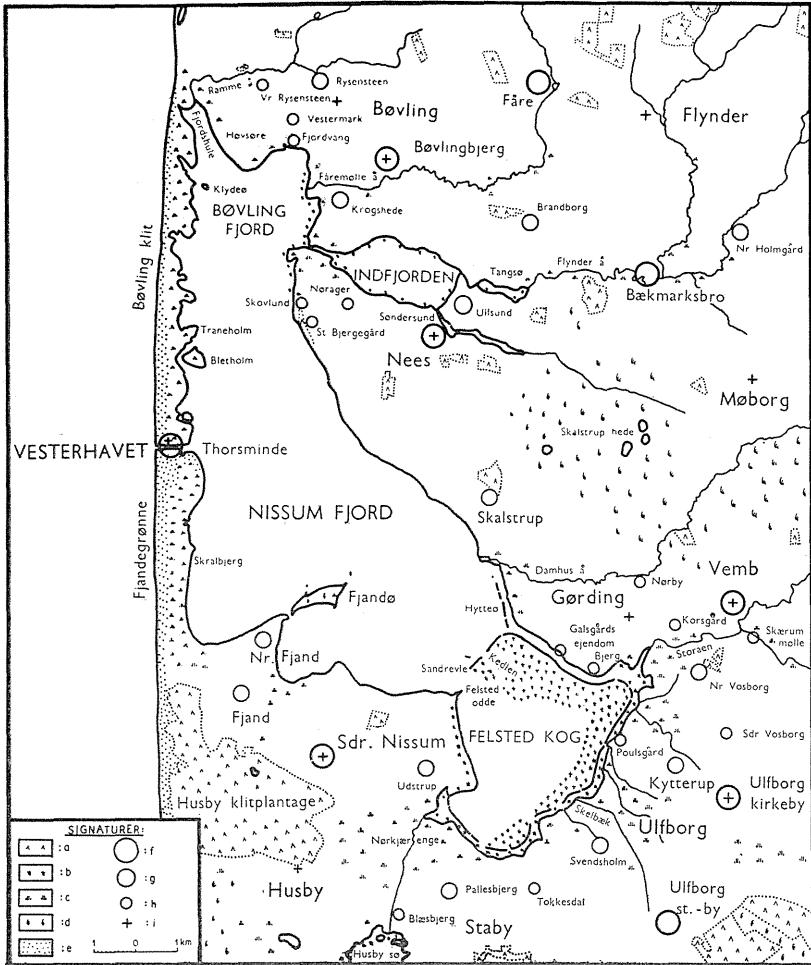

Fig. 1. Oversigtskort over Nissum fjord og nærmeste omegn. Kun de i afhandlingen nævnte lokaliteter er angivet. Signaturer: a: Plantage, b: Rørsump, c: Eng, d: Hede, e: Klit, f: Stationsbyer og andre større bebyggelser, g: Landsbyer og herregårde, h: Enkeltgårde og ejendomme, i: Kirker.

Fig. 1. Map of Nissum Fjord and surroundings. Only the localities stated in the paper are indicated. Symbols: a: Afforestation, b: Reed swamp, c: Meadow, d: Heath, e: Dune, f: Railway towns and other urban areas, g: Villages and manor houses, h: Lagrer farm-yards, i: Churches.

Syd for fjorden afløses engene af Skovbjerg bakkeø, hvis overflade her overvejende er sandede moræneaflejringer. På en 3 km lang strækning vest for Felsted odde i Sdr. Nissum fortsætter bakkeøen helt ud mod fjorden uden antydning af eng,

så på denne strækning er der ingen betingelser for vade- og svømmefugle. Det samme gælder ca. 8 km af fjordbredden i Nees sogn, men her er det en sandet hedeslette, der strækker sig ud til fjorden. Den samme hedeslette afløser også engområderne nordøst for fjorden, og grænsen mod Skovbjerg bakkeø går omtrent ved Kytterup i Ulfborg. Felsted Kog i den sydøstlige del, hvis interessante historie omtales i det følgende afsnit, har et vandareal på ca. 1680 ha. Her udmunder Storåen, som er langt det største af fjordens tilløb. Af andre tilløb kan nævnes Nørreå (= Damhus å), der udmunder i den mellemste del, samt Flynder å, Faaremølle å og Ramme å, der udmunder i Bøvling Fjord.

Udfor engene på Bøvling klit ligger flere græsklædte holme, af hvilke den største er Bletholm 2 km nord for Thorsminde. Desuden findes der i fjorden i ringe afstand fra bredden på adskillige steder dæmningsrester fra mislykkede udtørningsforsøg, og endelig ligger i fjordens midterste del øen Fjandø, der ejes i fællesskab af 7 bøndergårde i Fjand. Den er ubeboet og sandet.

De af de nævnte områder, som spiller nogen rolle for fjordens fugle, er rørsumpene, holmene og øerne i fjorden samt de omliggende enge og endelig klitområderne på tangen.

Fjordens nyere historie.

I modsætning til de østjyske fjorde, der breder sig ud til et stort åbent udløb mod havet, afgrænses de vestjyske fjorde, Nissum Fjord og Ringkøbing Fjord, fra Vesterhavet ved en ret smal klittange, hvor igennem der kun går et ganske snævert udløb. Denne klittange er i århundredernes løb blevet opbygget af materiale, som havstrømmene har ført med sig, men stormfloderne har også arbejdet på at nedbryde såvel den som den øvrige vestjyske kyst. I nutiden søger man at forhindre nedbrydningen ved at bygge høfder f. eks. ved Thorsminde.

Storm og strøm fremkalder langs den jyske vestkyst en mægtig, sydgående materialvandring. Herved bliver store sandmasser ført ind i fjorden og danner grunde, som svækker udstrømmens magt eller endog helt lukker for udløbet. Hvis dette sker, vil det tilstrømmende vand blive stående i fjorden og fremkalde en forhøjet vandstand, der oversvømmer eller

forsumper engene og de lavere liggende marker til stor skade for landbruget. I en sådan periode blev fjorden omdannet til en ferskvandssø, og når der så atter blev åbent udløb, fik vi igen en brakvandsfjord, idet det salte havvand til tider kunne strømme ind i fjorden. Denne skiften mellem fersk- og brakvand var skadelig for fjordens fiskebestand og naturligvis også for engene, idet de hverken kunne udvikles som marskenge eller som gestenge.

Den tilstand, der her er skildret, var den, der herskede ved Nissum Fjord, helt indtil man fik bygget slusen ved Thorsminde. Såvel med hensyn til vandstandshøjde som m. h. t. fjordvandets saltholdighed var forholdene på den tid fuldstændig usikre og uberegnelige, men der skulle gå lang tid, inden en sluse kom til at stabilisere fjorden.

Fra tiden før 1834 har man kun få og spredte oplysninger om Nissum Fjords udløb til havet, men der har ikke som ved Ringkøbing Fjord fundet en vandring af udløbet sted. Siden 1834 har det stadigt ligget ved Thorsminde.

I 1844 fik strandingskommissær KASTBJERG bevilling til at inddæmme fjordens nordligste del. Der byggedes dæmninger om ca. 3000 tdr. l. af fjordarealet, men udtørningsforsøget mislykkedes totalt.

I 1857 forsøgte et engelsk selskab at udtørre hele fjorden. Man opførte dæmninger på tangen for at holde Vesterhavet ude, og man havde også forståelse for at stabilisere fjordens vandstand ved at bygge et sluseværk ved Thorsminde, men netop som denne sluse næsten var færdig, kom der en voldsom stormflod, der på et par timer ødelagde hele værket. De endnu ikke færdigbyggede diger inde i fjorden blev også ødelagt, men selskabet forsøgte endnu en gang, dog med samme negative resultat.

Den hidtil uløselige opgave med opførelsen af det faste sluseværk, der kunne gøre fjorden til en indsø, blev i 1866 overdraget til den danske ingeniør C. BRUUN, som endelig fik den hårdt tiltrængte sluse færdig i efteråret 1870, og den har holdt siden. Ved kanaler blev den sat i forbindelse med havet og fjorden samtidig med, at det gamle Mindeløb blev lukket med en solid dæmning. —

Men dermed var målet ikke nået. Efter denne stabilisering

af fjordens vandstand tog et nyt engelsk selskab »Nissum Fjord Company«, der havde koncession til 1880, i året 1871 fat på at inddæmme og udtørre Felsted Kog i den sydøstlige del af fjorden.

Fra Felsted odde i Sdr. Nissum sogn anlagde man en mægtig dæmning, der gik mod nordøst indtil den ca. 300 m fra Gørding land drejede mod øst og fulgte sognene Gørding, Ulfborg og Staby godt og vel et par hundrede meter fra land. Ved gården Udstrup i Sdr. Nissum blev dæmningen atter gjort landfast, og selve Sdr. Nissum sogn begrænser således kogen mod vest. Dæmningens samlede længde var omkring 13 km.

På Felsted odde blev anbragt pumpemaskiner og ganske langsomt blev det mægtige bassin tømt for vand. Bunden bestod hovedsagelig af frugtbart ler. Man begyndte at grave grøfter og inddele i parceller, – ja man begyndte endog at så græs. Dog ville alt vandet ikke rigtig forsvinde. Koncessionen blev forlænget nogle få år, men det viste sig snart, at det ville blive alt for dyrt at holde dæmningerne i orden, og desuden kunne man ikke opnå garanti for, at arealet til stadighed kunne holdes tørt. Den 27. december 1884 besluttede koncessionshaverne at meddele regeringen, at udtørringen af Nissum Fjord var opgivet.

Vældige summer blev ødt i dette foretagende. Som eksempel kan nævnes, at udpumpningsmaskinerne, hvoraf en enkelt havde kostet 70.000 kr., blev solgt for ialt 2400 kr. – Den store dæmning, der havde et areal på henved 20 ha, blev budt ind for ca. 1000 kr. Den skulle anvendes til høslet og gav fortrinligt hø.

Det varede ikke længe, før kogen atter fyldtes med vand og således ikke længere kom til at svare til sit navn (Kog er et stykke inddiget marsk). Langs dæmningsresterne skød tagrørskovene i vejret, bredte sig langt ud i kogen og skabte betingelserne for det rige fugleliv, der i dag findes i denne del af fjorden.

Ved Thorsminde prøvede man at bevare slusen som udløb, men det måtte opgives i 1889, da det voldte for store vanskeligheder at forhindre udløbet uden for slusen i at sande til. Man greb så nævnte år til den udvej atter at grave et udløb gennem tangen på det tidligere sted, og dermed var man igen

tilbage ved den samme usikre tilstand som tyve år tidligere. På en hvilken som helst årstid kunne man risikere, at store mængder af saltvand fossede ind i fjorden og overskyllede og ødelagde vegetation og dyreliv på de lavere enge og marker.

Denne tilstand varede til 1931, da man atter tog den gamle sluse fra 1870 i brug, efter at den først var udvidet med 2 gennemstrømningsåbninger til i alt 12 samt forsynet med en skibsfartssluse, hvor igennem fiskekutterne kunne passere. Især det sidste var en meget væsentlig forbedring.

Efter slusens retablering har man – selvom der endnu må kæmpes mod tilsanding af udløbet – på tilfredsstillende måde kunnet regulere ferskvandets udstrømning og afværge havets stormfloder. At de store oversvømmelser nu kan undgås, er naturligvis af stor betydning, også for fjordens fugleliv. Man har nu planer om på ny at forsøge at udtørre den nordlige del, Bøvling Fjord, en plan, som ornithologer og andre naturvenner må håbe ikke bliver gennemført, da det vil betyde, at det rige fugleliv netop i engene ud mod denne del af fjorden fuldstændig vil forsvinde.

Den ornithologiske udforskning gennem tiderne.

Der har ikke tidligere været givet en samlet oversigt over Nissum Fjords fugleliv, og det kan derfor være på sin plads her ganske kort at opregne, hvad der ifølge litteraturen har været foretaget af ornithologiske studier her.

Forstander JEPPESEN, der var på Staby Efterskole i en lang årrække i begyndelsen af dette århundrede, interesserede sig en del for egnens fugleliv, men desværre er kun ganske få af hans iagttagelser blevet nedskrevet og offentliggjort. Næsten alt, hvad man ved om den tids fugleliv ved fjorden, er på grundlag af meddelelser om skudte fugle. En del sjældne skind herfra er havnet på forskellige museer (bl. a. Zoologisk Museum, Naturhistorisk Museum, Aarhus, og Herning Museum).

Dr. phil. ÅGE VEDEL TÅNING har givet en beretning om et besøg ved fjorden i 1917 (SAXTORPH 1917, p. 110–112), og der er offentliggjort en del interessante iagttagelser gjort af J. TANG PETERSEN i Nr. Vosborgs omegn i årene fra 1916 til 1921 (HELMES 1930, p. 146–156).

Cand. pharm. AMOR HANSEN, der i en årrække var apoteker

i Holstebro, færdedes ofte ved Nissum Fjord og har beriget sine ægsamlinger med adskillige kuld herfra.

Også andre fugleinteresserede har gæstet fjorden for at gøre ornithologiske iagttagelser, men kun de færreste har offentliggjort noget herom. Dog har hørkræmmer HANS PEDERSEN i »Jyllandsrejsen 1927« beskrevet et 2 timers ophold på Fjandø sammen med nogle andre ornithologer den 31. maj 1927, og konservator C. M. POULSEN har givet en udførlig beretning om et 14 dages ophold i Thorsminde i 1. halvdel af juli 1939 (POULSEN 1939, p. 113–120).

I 1936 blev vildtreservatet Felsted Kog oprettet, hvorefter interessen naturligt nok samlede sig om denne del af fjorden. Samme sommer foretog skovfogedassistent NIELS HARALD JENSEN en optælling af reservatets ynglefugle, og i maj–juni 1939 undersøgte han den øvrige del af fjorden. I 1941, 1942, 1943 og 1944 blev optællingerne i Felsted Kog foretaget af skovfoged KAJ SKOTTE MØLLER og i 1945 af H. ROUSING JUHL. Der er altså næsten hvert år foretaget optællinger i reservatet – omend i reglen kun skønsmæssige vurderinger, der altid vil være beheftet med ret stor usikkerhed.

Siden reservatets oprettelse har der været 2 opsynsmænd, nemlig N. P. LARSEN, Gørding, fra 1936 til 1947 og EINAR GALSGAARD, Gørding, siden 1. november 1947. De indsender regelmæssigt rapporter, der også beretter om fuglelivet.

I 1948 foretog forff. de første besøg ved fjorden, og siden har vi været der adskillige gange hvert år, nemlig følgende gange i 1948–52:

Felsted Kog (Gørding):

1948: 2. aug. (*E. T. P.*) 1949: 13. maj og 25. juni. 1950: 23. april (*E. T. P.*), 30. juni og 1. juli. 1951: 6. april (*E. T. P.*), 22. april (*E. T. P.*), 14. maj (*E. T. P.*), 15. maj (*E. T. P.*), 27. maj, 3. juni (*E. T. P.*), 17. juni (*E. T. P.*) og 4. juli (*E. T. P.*). 1952: 1. juli.

Felsted Kog (Ulfborg):

1948: 28.–29. juni. 1950: 2. juli.

Gørding enge (specielle besøg):

1950: 30. juni og 20. oktober (*E. T. P.*). 1951: 21. marts.

Engene omkring Indfjordens udløb:

1949: 14. maj (*L. L. J.*), 26.–27. juni (*L. L. J.*) og 8. aug. (*E. T. P.*).

1950: 29. juni. 1951: 13. maj (*L. L. J.*).

Tangsø (specielle besøg):

1949: 8. aug. 1950: 29. juni.

Fjandø:

1951: 17. juni (E. T. P.). 1952: 2. juli.

Thorsminde-tangen (Bøvling klit – Fjandegrønne):

1951: 14. maj (L. L. J.). 1952: 8.–9. jan., 3. juli og 18.–19. aug.

I 1953 gennemførtes en grundig undersøgelse af hele fjorden fra 11. maj til 1. juli. I dette tidsrum boede vi i en lejet jagthytte, der lå på en af dæmningsresterne ude i fjorden, altså ude midt blandt fuglene, og hovedparten af de følgende iagttagelser er gjort under dette vort største ophold ved fjorden.

Gennemgang af nogle af fjordens lokaliteter og deres ynglefugle.

Nissum fjord rummer et antal lokaliteter af ret forskellig karakter med hensyn til jordbundsforhold og plantevækst. Som man kunne vente, er der derfor også ret store og karakteristiske forskelle imellem de enkelte lokaliteters bestande af ynglende arter. Nedenstående er gennemgået nogle af fjordens vigtigste lokaliteter, og deres bestande af ynglefugle er forsøgt sat i relation til de herskende naturforhold, og der er tillige draget sammenligninger imellem sammensætningerne af populationerne på de enkelte lokaliteter.

a. Felsted kog og kanalen.

Det, der først og fremmest karakteriserer denne fjordens bedste fuglelokalitet, er de store udstrakte rørskove, der dog kan være af ret forskellig karakter, alt efter hvor stor fugtigheden er på det pågældende sted. Profilet diagram I ved p. 16 viser disse forhold i skematisk form. I rørsumpenes fugtigste dele spiller *Phragmites* (Tagrør) den største rolle, men endvidere findes her *Glyceria maxima* (Høj Sødgræs) samt *Baldin-gera* (Rørgræs). Denne vegetationstype har vi i en bræmme på begge sider (E og en del af G) af de gamle dæmningsrester (F), samt i den yderste del af rørskovene (A) ud imod kogens åbne vand. Både mod kanalens og mod kogens åbne vand vil *Scirpus*-arter (Kogleaks) stedvis danne bevoksninger uden for *Phragmites*-skoven.

Imellem de fugtige områder findes store og mere tørre partier (B og D) med en lav og ret spredt bevoksning, hvori også *Phragmites* (Tagrør) indgår. Af andre planter, der forekom-

mer almindeligt i disse partier kan nævnes (efter BERTEL HANSEN):

Lysimachia thyrsiflora (Duskblomstret Fredløs)
Mentha aquatica (Vand-Mynte)
Lycopus europaeus (Sværtelvæld)
Epilobium parviflorum (Dunet Dueurt)
Ranunculus repens (Lav Ranunkel)
Convolvulus sepium (Gærde-Snerle)
Galium palustre (Kær-Snerre)
Lychnis flos-cuculi (Trævlekrone)
Myosotis palustris (Eng-Forglemmigej)
Rumex hydrolapathum (Vand-Skræppe).

Endvidere er fra Felsted kog noteret (BÖCHER 1948, p. 14):

Sparganium neglectum (Grenet Pindsvineknope)
Equisetum fluviale (Dynd-Padderokke)
Cicuta virosa (Giftyde)
Atriplex patula (Svine-Mælde)
Alisma plantago-aquatica (Vejbred-Skeblad)
Polygonum amphibium (Vand-Pileurt)
Rorippa islandica (Kær-Guld-karse)
Galeopsis tetrahit (Alm. Hanekro).

Flere steder i kogen, især udfor Gørding sogn, findes der i rørskovene åbne, fladvandede partier (C), der af befolkningen kaldes »damme«. Disse er yndede tilholdssteder især for ænder, men også for vadere og hejrer. Profilet viser, at p. g. a. den større fugtighed får vi et tæt bælte af kraftig *Phragmites*-bevoksning omkring dammene; *Scirpus*-arterne (Kogleaks) samt *Typha* (Dunhammer) danner pletvis bevoksninger i dammenes yderkanter, men går jævnt over i rørsumpens *Phragmites*-bevoksninger. Af blomsterplanter forekommer der i og omkring dammene:

Phragmites communis (Alm. Tagrør)
Potamogeton panormitanus (Spinkel Vandaks)
Myriophyllum spicatum (Aks-Tusindblad)
Scirpus maritimus (Strand-Kogleaks)
Scirpus tabernaemontani (Blågrøn Kogleaks)
Typha spp. (Dunhammer)
Batrachium fluitans (Flydende Vandranunkel).

Vanddybden i dammene ligger gennemsnitlig omkring 20 cm, og bunden er som regel dækket af grønalg af slægten *Chara* (Kransnålalger).

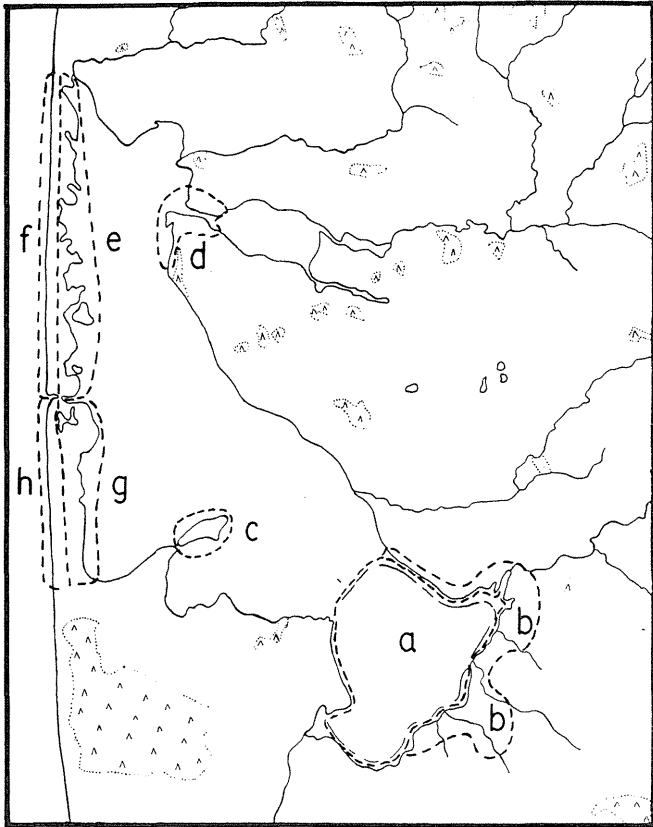

Fig. 2. Kort over Nissum fjord med nogle af fjordens vigtigste områder indtegnet. a: Felsted kog og kanalen, b: Engene omkring Felsted Kog, c: Fjandø, d: Engene omkring Indfjordens udløb, e: Engene på Bøvling Klit, f: Klitområderne på Bøvling Klit, g: Engene på Fjandegrønne, h: Klitområderne på Fjandegrønne.

Fig. 2. Map of Nissum fjord with some of the most important areas of the fjord sketched in. a: Felsted Kog and the canal, b: The meadows round Felsted Kog, c: Fjandø, d: The meadows round the outlet of the Indfjord, e: The meadows on Bøvling Klit, f: Dunes on Bøvling Klit, g: The meadows on Fjandegrønne, h: The dunes on Fjandegrønne.

De gamle dæmningsrester (F), der kan nå en bredde af ca. 30 m og en højde på mellem een og to meter, er i flere henseender så forskellige fra de indenfor liggende rørskov og fra den udenfor liggende kanal, at det rent naturgeografisk set er misvisende at behandle disse typiske engpartier sammen med det øvrige område, men da det udgør et naturligt hele, er det alligevel gjort. Der vil i det følgende blive gjort opmærksom på visse forhold, der ellers ville kunne give anledning til

misforståelser. Dæmningsresterne har som sagt engkarakter og af karakteristiske planter kan nævnes: *Festuca rubra* (Rød Svingel), *Potentilla anserina* (Gåse-Potentil) og *Poa trivialis* (Alm. Rapgræs).

Længst til højre i profilet er angivet det omkringliggende land. Først en smal engstrækning (H) og længere inde en mark (I).

Ser vi på ynglefuglenes placering i et sådant profil, viser denne en interessant fordeling, der er i nøje relation til vegetationsforholdene, som igen er afhængige af jordbundens beskaffenhed, fugtigheden m. m.

Det, der i første række karakteriserer Felsted kogs ynglefugle, er de i rørskovene ynglende arter. Rørskovene udgør i profilet de zoner, der er betegnet med A–E, samt en del af G. Yderst, imod kogens midte, har vi følgende arter ynglende: *Podiceps c. cristatus* (Toppet Lappedykker), *Circus a. aeruginosus* (Rørhøg), *Fulica a. atra* (Blishøne) og *Acrocephalus s. scirpaceus* (Rørsanger). Den første findes kun ynglende i dette yderste parti, da den kræver åbent og forholdsvis dybt vand. De øvrige tre arter finder vi også ynglende længere inde i rørskovene. Rørhøgen og Rørsangeren i områder med høj og tæt bevoksning af tagrør, som vi finder det i C og E, dog findes Rørhøgen sjældnere i E på grund af den nære beliggenhed ved dæmningen. Til gengæld synes dette parti at være det foretrukne af *Botaurus s. stellaris* (Rørdrum). Blishønen kræver tilige åbent vand, og den findes derfor kun ved dammene (C) samt i kanalen (G).

På de mere tørre afsnit (B og D) med lavere vegetation yngler *Anas p. platyrhynchos* (Gråand), *Spatula clypeata* (Skeand), *Circus pygargus* (Hedehøg), *Acrocephalus schoenobaenus* (Sivsanger) og *Emberiza s. schoeniclus* (Rørspurv). Nogle steder, særlig i D, nærmer den lave rørbevoksning sig til engkarakter, og her kan følgende arter yngle: *Limosa l. limosa* (Stor Kobbersneppe), *Cuculus c. canorus* (Gøg) og *Motacilla f. flava* (Gul Vipstjert). Det ses, at Stor Kobbersneppe er den eneste vadefugl, der yngler ude i selve kogen. Ejendommeligt er det også at træffe både Rørhøg og Hedehøg ynglende på et så forholdsvis lille område, men takket være rørskovenes forskelligartede karakter har de begge kunnet finde egnede

ynnglepladser. Felsted kog er sikkert det sted i landet, hvor man lettest kan studere vore to kærhøgearter.

For at gøre selve kogens ynglefugle færdige må vi nævne *Aythya f. ferina* (Taffeland), der sammen med Gråand yngler i de tætte rørskovspartier umiddelbart ud til dammenes åbne vand.

På de gamle dæmningsrester (F) finder vi en populations-sammensætning, der er temmelig forskellig fra den, vi træffer i de partier, der i profilet er betegnet med A–E. Af ænder kan her træffes følgende ynglende: *Tadorna tadorna* (Gravand), *Anas p. platyrhynchos* (Gråand), *Anas querquedula* (Atlingand), *Anas a. acuta* (Spidsand) og *Mergus serrator* (Toppet Skallesluger). Denne populations-sammensætning viser tydeligt, at dæmningen som biotop betragtet ligger imellem kogens moseagtige karakter og kanalens mere marine præg. Kanalen står umiddelbart i forbindelse med selve fjorden. Vi har altså på den ene side de arter, der særlig er knyttet til mosebiotopen, nemlig Gråand og Atlingand, og på den anden side de arter, der mere er knyttet til eng- og strandbiotopen, nemlig Gravand, Spidsand og Toppet Skallesluger. Det må dog bemærkes, at det udelukkende er på den nordlige del af dæmningen ud imod fjorden, vi finder de sidstnævnte arter ynglende, men side om side med Gråand og Atlingand, der dog vel især forekommer længere inde i kogen.

Af vadefugle finder vi *Limosa l. limosa* (Stor Kobbersneppe) og *Tringa t. totanus* (Rødben) på dæmningsresterne. Disse to arters forekomst viser dæmningsens engagtige karakter. I 1953 ynglede hverken måger eller terner i kogen eller på dæmningen; men typiske engfugle som *Alauda a. arvensis* (Sanglærke), *Anthus pratensis* (Engpiber) og *Motacilla f. flava* (Gul Vipstjert) forekom side om side med *Acrocephalus schoenobaenus* (Sivsanger) og *Emberiza s. schoeniclus* (Rørspurv).

Kanalen (G), der omgiver selve Felsted kog, huser følgende ynglefugle: *Cygnus olor* (Knopsvane), *Aythya f. ferina* (Taffeland), *Fulica a. atra* (Blishøne) og *Acrocephalus s. scirpaceus* (Rørsanger).

I tabel I er alle ynglefugle i 1953 givet for nogle af fjordens forskellige lokaliteter, der er mærket med bogstaverne a–h. Disse svarer til de indtegnede områder på fig. 2 og til de beteg-

nelser, der findes over de enkelte underafsnit i teksten, a svarer således til Felsted kog og kanalen, b til engene omkring kogen o. s. v. I spalte a markerer + de arter, der yngler i selve kogen og kanalen, og (+) betegner arter, der kun yngler på dæmningen. Foranstående er kogens ynglefugle gennemgået under behandlingen af profilet ved p. 16, så det vil kun blive gentagelser at betragte tabel I i dette tilfælde. Dog vil der i de følgende underafsnit blive draget sammenligninger mellem sammensætningen af ynglefugle på de forskellige lokaliteter, og hertil tjener tabel I. Der findes i tabellen en enkelt art, som ikke er opført i profilet, nemlig *Sylvia c. communis* (Tornsanger), der kan forekomme i lavt pilekrat på dæmningen.

b. Engene omkring Felsted kog.

På overgangen mellem kanalen (G) og de ovenfor liggende marker (I) findes engstrækninger (H), der oftest er ganske smalle, men andre steder, f. eks. ved Storåens udløb, kan blive af anseligt omfang. Disse enge har et ret rigt fugleliv, men mens det i Felsted kog er ænder, kærhøge og vandhøns, der dominerer, bliver det her vadefuglene. Af disse kan følgende træffes ynglende: *Limosa l. limosa* (Stor Kobbernespe), *Vanellus vanellus* (Vibe), *Tringa t. totanus* (Rødben), *Capella g. gallinago* (Dobbeltbekkasin) og *Philomachus pugnax* (Brushane). På markerne (I) ovenfor engene yngler, foruden igen Viben, *Haematopus o. ostralegus* (Strandskade) og *Charadrius h. hiaticula* (Stor Præstekrave), *Perdix p. perdix* (Agerhøne) og *Alauda a. arvensis* (Sanglærke).

På engene yngler desuden *Anas p. platyrhynchos* (Gråand), *Anas querquedula* (Atlingand) og *Cuculus c. canorus* (Gøg) samt nogle småfugle: *Alauda a. arvensis* (Sanglærke), *Saxicola rubetra* (Bynkefugl), *Acrocephalus schoenobaenus* (Sivsanger), *Anthus pratensis* (Engpiber), *Motacilla f. flava* (Gul Vipstjert) og *Emberiza s. schoeniclus* (Rørspurv).

Sammenligner vi i tabel I sammensætningen af ynglefugle på engene ved Felsted kog og på de typiske marine enge på Bøvling klit (e), ser vi karakteristiske forskelle. Gråand og Atlingand mangler fuldstændig på Bøvling klit-enge. Det samme gælder Dobbeltbekkasin, Bynkefugl, Sivsanger og Rørspurv.

TABEL I.

Ynglefuglene på nogle lokaliteter ved Nissum Fjord. (Bogstaverne a, b, c, o.s.v. svarer til de indtegnede områder på fig. 2).
The breeding birds in various localities at Nissum Fjord. The letters a, b, c, etc. correspond to those used in fig. 2. (In column »a« species marked (+) do not breed in the marsh itself, but only on the dams).

	Felsted kog og kanalen	Engene omkring Felsted kog	Fjandø	Engene omkring Indfjordens udløb	Engene på Bøvling klit	Klitområderne på Bøvling klit	Engene på Fjandegrønne	Klitområderne på Fjandegrønne
	a	b	c	d	e	f	g	h
<i>Podiceps c. cristatus</i> (L.)	+
<i>Botaurus s. stellaris</i> (L.)	..	+
<i>Cygnus olor</i> (J.F.Gmelin)	+
<i>Tadorna tadorna</i> (L.)	(+)	..	+	+
<i>Anas p. platyrhynchos</i> L.	+	+	+	+
<i>Anas querquedula</i> L.	(+)	+	..	+
<i>Anas a. acuta</i> L.	(+)	+
<i>Spatula clypeata</i> (L.)	+
<i>Aythya f. ferina</i> (L.)	+
<i>Mergus serrator</i> L.	(+)	..	+
<i>Circus pygargus</i> (L.)	+
<i>Circus a. aeruginosus</i> (L.)	+
<i>Fulica a. atra</i> L.	+	+	..	+
<i>Haematopus o. ostralegus</i> L.	+	+	..	+	+	+
<i>Vanellus vanellus</i> (L.)	..	+	..	+	+	..	+	..
<i>Charadrius h. hiaticula</i> L.	+	+	..	+	..	+
<i>Ch. dubius curonicus</i> Gm.	+	..	+
<i>Ch. a. alexandrinus</i> L.	+	..	+
<i>Limosa l. limosa</i> (L.)	+	+	..	+	+	..	+	..
<i>Tringa t. totanus</i> (L.)	(+)	+	+	+	+	..	+	..
<i>Capella g. gallinago</i> (L.)	..	+	..	+
<i>Calidris alpina schinzii</i> (C. L. Brehm)	+	+	..	+	..
<i>Philomachus pugnax</i> (L.)	..	+	+	+	+	..	+	..
<i>Recurvirostra a. avosetta</i> L.	+	..	+	..	+	..
<i>Larus c. canus</i> L.	+	..	+	+	+	+
<i>Larus a. argentatus</i> Pont.	+
<i>Larus r. ridibundus</i> L.	+	..	+	+
<i>Sterna h. hirundo</i> L.	+	..	+	..	+	..
<i>Sterna paradisaea</i> Pont.	+	+	+	+
<i>Sterna a. albifrons</i> Pallas	+	+	+
<i>Cuculus c. canorus</i> L.	+	+	..	+	+	..	+	..
<i>Alauda a. arvensis</i> L.	(+)	+	+	+	+	..	+	+
<i>Saxicola rubetra</i> (L.)	..	+	+	..	+
<i>Sylvia c. communis</i> Latham	(+)	+
<i>Acrocephalus s. scirpaceus</i> (Hermann)	+
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i> (L.)	+	+	..	+	..	+	..	+
<i>Anthus pratensis</i> (L.)	+	+	+	+	+	..	+	..
<i>Motacilla a. alba</i> L.	+	+	..	+
<i>Motacilla f. flava</i> L.	+	+	..	+	+	..	+	+
<i>Carduelis c. cannabina</i> (L.)	+
<i>Emberiza c. calandra</i> L.	+	..	+
<i>Emberiza s. schoeniclus</i> (L.)	+	+	..	+	..	+	..	+

Til gengæld har vi på de marine enge to vadefuglearter, der ikke findes på Felsted kog-enge, nemlig *Calidris alpina schinzii* (Sydlig Ryle) og *Recurvirostra a. avosetta* (Klyde), samt nogle måge- og ternearter: *Larus c. canus* (Stormmåge), *Larus r. ridibundus* (Hættemåge), *Sterna h. hirundo* (Fjordterne) og *Sterna paradisaea* (Havterne).

I profilet overfor denne side svarer zone H til spalte b i tabel I. Profiltegningen viser det tydelige skel, der er imellem vadefuglepopulationerne på engene (H) og på markerne (I). På de sidstnævnte, der er af ret sandet karakter, træffer vi to så udprægede strandfugle som Strandskade og Stor Præstekrave ynglende. Vi ser altså her omtrent den samme fordeling af ynglende vadefugle ved en smal engstrækning med ovenfor liggende sandmarker et stykke inde i landet som ved enhver dansk strandeng.

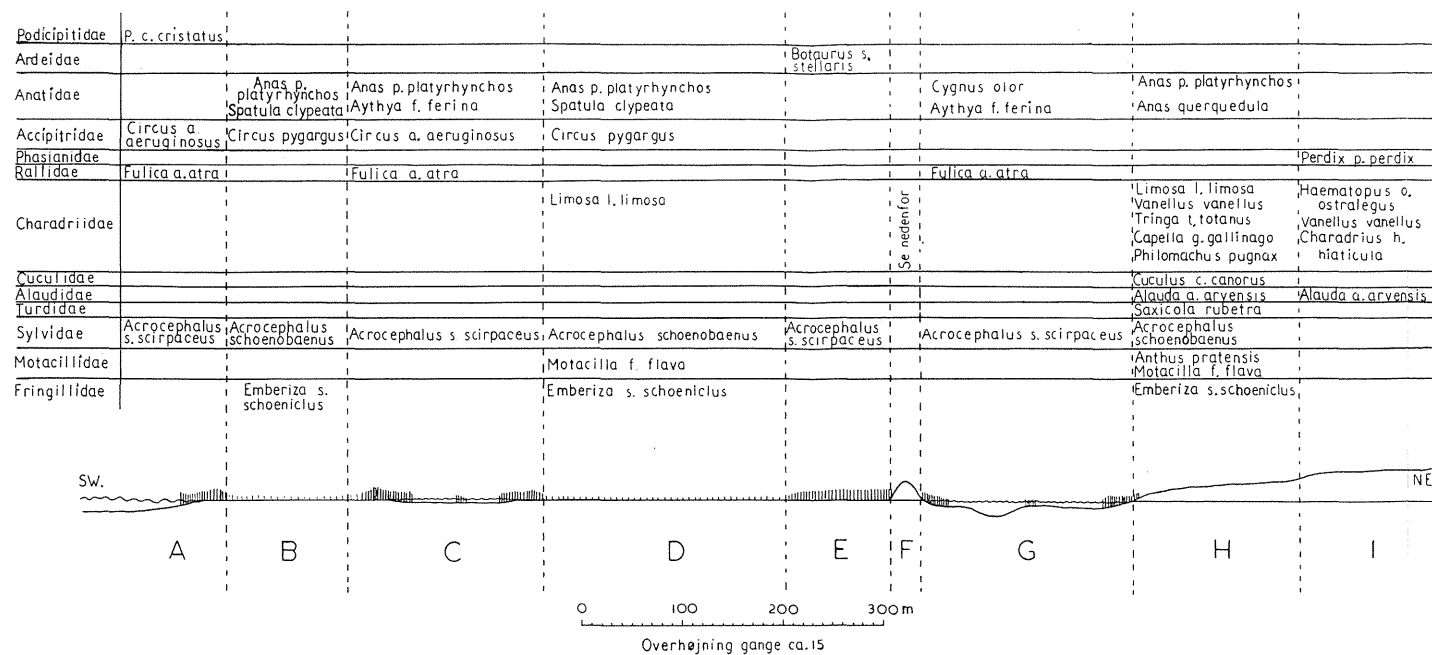
c. Fjandø.

Vegetationen på Fjandø præges i høj grad af fåregræsnin-gen. Langs øens kyster, der stedvis er udformet som lave skræn-ter, findes en strandmarkvegetation; på øens østlige del findes en smule klitterræn. Størsteparten af øens højere partier op-tages af en fattig lynghede. Henimod øens østlige parti findes dog et system af nord-syd forløbende lavninger med en mere fugtighedspræget vegetation. Et enkelt sted findes åbent vand, men det drejer sig dog muligvis om et kulturfænomen (gravet til fårevanding).

Under et besøg på øen 7. juni 1953 noteredes følgende (efter BERTEL HANSEN):

På »Kystskrænterne« en græsvegetation:

- Ammophila arenaria* (Hjælme)
- Elymus arenarius* (Marehalm)
- Anthoxanthum odoratum* (Vellugtende Gulaks)
- Bromus mollis* (Blød Hejre)
- Aira praecox* (Tidlig Dværgbunke)
- Myosotis versicolor* (Forskelligfarvet Forglemmigej)
- Armeria vulgaris* (Engelskgræs)
- Vicia angustifolia* (Smalbladet Vikke)
- Geranium molle* (Blød Storkenæb)
- Veronica officinalis* (Læge-Ærenpris)
- Veronica arvensis* (Mark-Ærenpris).

F: Tadorna tadorna, Anas p. platyrhynchos, Anas querquedula, Anas a. acuta, Mergus serrator, Limosa l. limosa, Tringa t. totanus, Cuculus c. canorus, Alauda a. arvensis, Acrocephalus schoenobaenus, Anthus pratensis, Motacilla f. flava, Emberiza s. schoeniclus.

Diagram I: Profil gennem Felsted Kog ved Gørding, visende ynglefuglenes fordeling efter biotop. A: Det indre af Felsted Kog, hvor der er ret dybt vand omgivet af frodig og høj rørvegetation, B og D: Tørre områder i rørskov med forholdsvis kort og spredt vegetation, C: Fladvandet »dam« omgivet af tæt rørbevoksning, E: Område bag dæmningen med høj rørskov, F: Dæmningsrest med vegetation nærmest af engkarakter, G: Kanalen, der omgiver Felsted Kog, med rørskov langs bredderne, H: Smal engstrækning langs kanalen, I: Mark af ret sandet beskaffenhed.

Diagram I: Profile through Felsted Kog near Gørding, showing distribution of breeding birds according to biotope. A: The center of Felsted Kog, where the water is rather deep and surrounded by a luxuriant and high growth of reeds, B and D: Dry areas in the reed thicket with comparatively short and scattered vegetation, C: Shallow "pond" surrounded by a dense growth of reeds, E: Area behind the dike with high reed thicket, F: Remains of dike with meadow-like vegetation, G: The canal surrounding Felsted Kog with reed thicket along the canal, H: Narrow stretch of meadow along the canal, I: Fields with rather sandy soil.

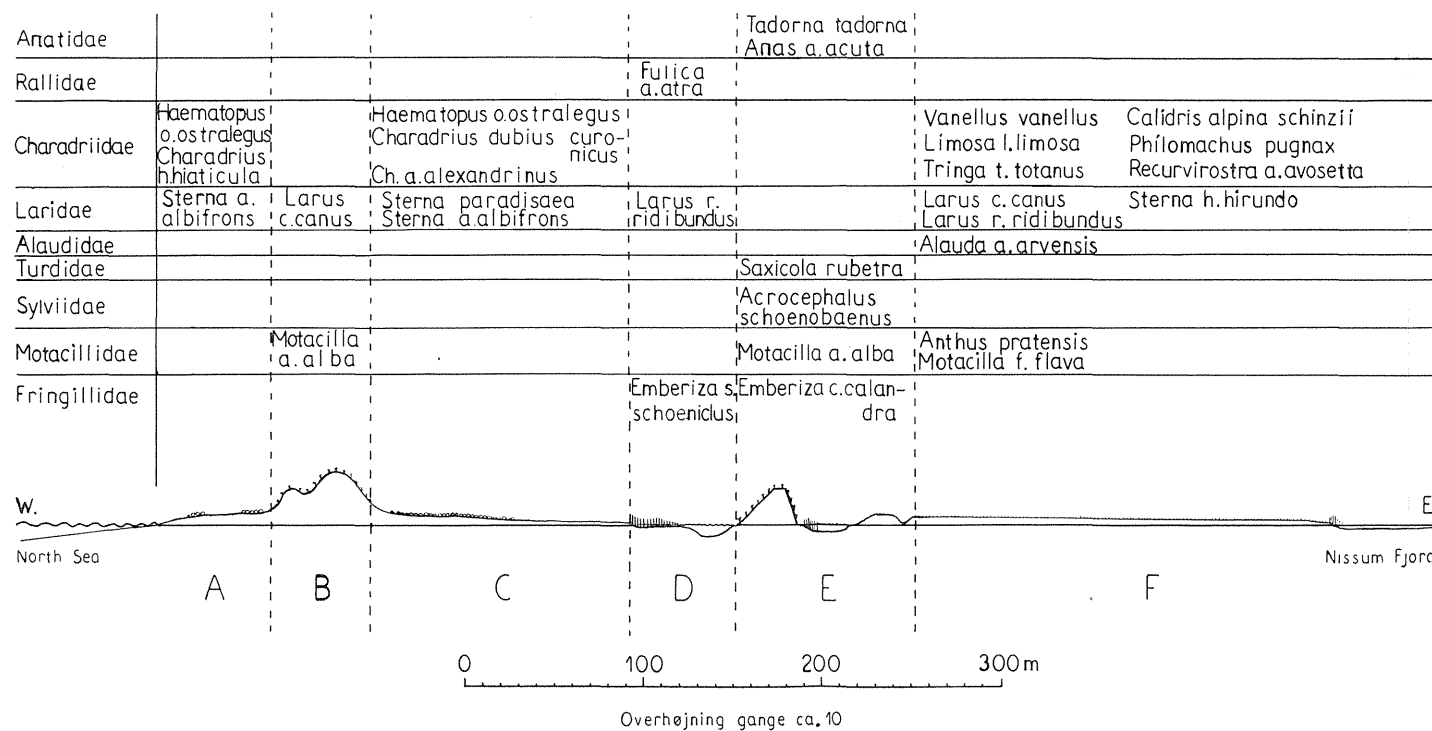

Diagram II: Profil gennem Bøvling Klit nord for Thorsminde visende ynglefuglenes fordeling efter biotop. A: Havstranden, B: Smal og lav klitrække, C: Stenede og lerede flader, D: Klitsø med lav rørvegetation, E: Dige og klitvej med mellemliggende moseagtige huller, F: Lave fjordenge.

Diagram II: Profile through Bøvling Klit north of Thorsminde showing distribution of breeding birds according to biotope. A: The beach along the open sea, B: Narrow and low range of dunes, C: Stony, clayey flats, D: Lake in the dunes with low vegetation of reeds, E: Dike and road in the dunes with intervening boggy depressions, F: Low meadows along the fjord.

Langs stranden:

Heleocharis uniglumis (Enskættet Sumpstrå)
Glaux maritima (Sandkryb)
Potentilla anserina (Gåse-Potentil).

Øens høje parti:

Calluna vulgaris (Hedelyng)
Erica tetralix (Klokkelyng)
Empetrum nigrum (Revling)
Vaccinium uliginosum (Mose-Bølle)
Genista anglica (Engelsk Visse)
Festuca ovina (Fåre-Svingel)
Potentilla erecta (Tormentil Potentil).

Fugtige partier midt på øen:

Carex Goodenowii (Alm. Star)
Juncus effusus (Lyse-Siv)
Juncus filiformis (Tråd-Siv)
Heleocharis palustris (Almindelig Sumpstrå)
Hierochloë odorata (Festgræs)
Ranunculus flammula (Kær Ranunkel)
Batrachium aquatile (Alm. Vandranunkel)
Helosciadium inundatum (Svømmende Sumpskærm)
Lychnis flos-cuculi (Trævlekrone)
Cardamine pratensis (Engkarse).

Endvidere er der på en ekskursion med Botanisk Forening noteret (BÖCHER 1938, p. 473):

Dianthus deltoides (Bakke-Nellike)
Plantago coronopus (Fliget Vejbred)
Centaurium pulchellum (Liden Tusindgylden)
samt flere individer af *Psamma baltica* (Østersø-Hjelme)!

Fuglefaunaen er i høj grad præget af øens tørre og fattige vegetation. Af vadefugle forekommer således kun i nævneværdigt antal: *Haematopus o. ostralegus* (Strandskade) og *Charadrius h. hiaticula* (Stor Præstekrave), den sidste udelukkende på de forskellige sandodder, der stikker ud fra øen i forskellige retninger. Samme sted yngler også øens bestand af *Recurvirostra a. avosetta* (Klyde), der altså her fra at yngle på engbund er gået over til at yngle på det rene sand. I de små fugtige engstrækninger på øens østside træffer vi også enkelte par

Tringa t. totanus (Rødben) og *Philomachus pugnax* (Brushane), men rent kvantitativt spiller disse to arter ingen rolle.

Fjandøs bestand af andefugle indskrænker sig væsentligt til kun at omfatte et par arter: *Tadorna tadorna* (Gravand) og *Mergus serrator* (Toppet Skallesluger). Det er begge arter, der til dels er knyttet til marin forstrandsvegetation. Man ser da også, at de yngler i tætte tuer af Marehalm og Hjælme, som vi især finder på øens sandodder. Også enkelte par *Anas p. platyrhynchos* (Gråand) yngler på Fjandø, fortrinsvis i de eng- og moseagtige drag mod øst.

Det, der først og fremmest karakteriserer Fjandøs fuglebestand, er de ynglende måge- og ternearter. Af måger er *Larus c. canus* (Stormmåge) langt den talrigeste. Den bebor så at sige hele det højere liggende midterparti af øen, men kolonien er spredt med temmelig stor afstand (flere meter) imellem de enkelte reder. Spredt rundt om i stormmågekolonien yngler også enkelte par *Larus a. argentatus* (Sølvmåge), men denne art har ikke nået et sådant antal, at den har kunnet præge fuglelivet. Den tredje mågeart er *Larus r. ridibundus* (Hættemåge), der tidligere har været langt den almindeligst ynglende *Larus*-art. Den er åbenbart i de allerseneste år blevet fortrængt af Stormmågen, således at ynglende Hættemåger nu kun findes på de yderste spidser af øens odder. Til gengæld har arten erobret en lille holm, der ligger nogle hundrede meter nordvest for hovedøen.

Sterna-arterne spiller mængdemæssigt kun en ringe rolle. Både *Sterna h. hirundo* (Fjordterne) og *Sterna paradisaea* (Havterne) forekommer i små spredte kolonier langs kysten, især på sandodderne. I de fugtige engstrækninger på østsiden er fundet en næsten ren koloni af Fjordterner. Rederne var her anbragt på ret høje, selvbyggede tuer, hvorimod rederne andre steder lægges i græs eller på sand. Af spurvefugle yngler kun *Alauda a. arvensis* (Sanglærke) og *Anthus pratensis* (Engpiber).

d. Engene omkring Indfjordens udløb.

På begge sider af Indfjordens udløb findes ret udstrakte enge, der dog kan være af noget forskellig karakter. Størstedelen af området er ret høje – og stedvis tørre – enge med kort

vegetation, men hist og her findes lavvandede sumpområder med *Pragmites*- og *Scirpus*-bevoksning. På begge sider af udløbet ses her og der en smal rørbræmme.

Populationssammensætningen i dette område, der fremgår af spalte d i tabel I, står på overgangen imellem den, vi finder på Felsted kog-engene (b) og på Bøvling klit-engene (e). På den ene side et kontingent af arter, der er knyttet til mosebiotopen, der som nævnt findes flere steder, og som består af: *Anas p. platyrhynchos* (Gråand), *Anas querquedula* (Atlingand), *Fulica a. atra* (Blishøne), *Capella g. gallinago* (Dobbeltbekkasin), *Acrocephalus schoenobaenus* (Sivsanger) og *Emberiza s. schoeniclus* (Rørspurv). Hertil kunne også føjes *Chlidonias n. niger* (Sortterne), der ynglede i 1949. Deroverfor står på den anden side de arter, som er knyttet til de områder af engene, der har biotopkarakter som marin strandeng, og det er: *Haematopus o. ostralegus* (Strandskade), *Vanellus vanellus* (Vibe), *Charadrius h. hiaticula* (Stor Præstekrave), *Limosa l. limosa* (Stor Kobbersneppe), *Tringa t. totanus* (Rødben), *Calidris alpina schinzii* (Sydlig Ryle), *Philomachus pugnax* (Brushane), *Alauda a. arvensis* (Sanglærke), *Anthus pratensis* (Engpiber) og *Motacilla f. flava* (Gul Vipstjert). Også en så typisk strandengsfugl som *Recurvirostra a. avosetta* (Klyde) har tidligere ynglet.

Ynglefuglene på engene omkring Indfjordens udløb udgøres altså af summen af ynglefuglene på Felsted kog-engene og på Bøvling klit-engene, når der ses bort fra de på Bøvling klit ynglende måge- og ternearter.

e. Engene på Bøvling klit.

Den 13 km lange tange, der skiller Nissum fjord fra havet, rummer et rigt og interessant fugleliv. Den del af tangen, der ligger nord for Thorsminde, kaldes Bøvling klit, den sydfor: Fjandegrønne. Begge disse afsnit deles naturgeografisk i to skarpt adskilte dele. Grænsen imellem disse er den grøft, der forløber langs vejen lige bag diget. I profilet diagram II ved p. 16 udgøres den ene del af zone F (engene) og den anden af zone A-E (klitter, klitsøer, dige og vej).

I dette afsnit behandles udelukkende den zone af profilet, der er betegnet F. Dette svarer til spalte e i tabel I. Området

fra klitvejen og ud til fjorden er lave, fugtige strandenge med kort vegetation. Af karakteristiske planter kan nævnes¹⁾:

Festuca rubra (Rød Svingel)
Armeria maritima (Engelskgræs)
Juncus Gerardi (Botnisk Siv)
Triglochin maritimum (Strand-Trehage)
Plantago maritima (Strand-Vejbred)
Aster tripolium (Strand-Asters)
Spergularia marginata (Vingefrøet Hindeknæ)
Puccinellia maritima (Strand-Annelgræs) og
Salicornia herbacea (Kveller).

På overgangen mellem engene og fjorden findes flere steder et få meter bredt bælte af lave *Phragmites* (Tagrør). Selve fjorden er ganske lavvandet mange hundrede meter ud og bunden er bevokset med forskellige alger.

Ovennævnte forhold gør disse enge til yndede ynglebiotoper for vadefugle, men kun for følgende seks arter: *Vanellus vanellus* (Vibe), *Limosa l. limosa* (Stor Kobbersneppe), *Tringa t. totanus* (Rødben), *Calidris alpina schinzii* (Sydlig Ryle), *Philomachus pugnax* (Brushane) og *Recurvirostra a. avosetta* (Klyde). Disse 6 arter må opfattes som de mest ekstreme strandengsfugle. Arter som Strandskade, Stor Præstekrave og Dobbeltbekkasin, der alle ynglede på enge og marker omkring Felsted kog og på engene omkring Indfjordens udløb, hvor vi både havde sumpagtige partier og mere tørre strækninger, træffer vi ikke på den lave, fugtige strandeng uden egentlig forstrand mod fjorden. De 6 ovennævnte vadefuglearter forekommer alle i stort antal på engene på Bøvling klit, hvad man derimod ikke kan sige om de 3 måge- og ternearter, man også kan finde ynglende her. Af *Larus c. canus* (Stormmåge) yngler kun enkelte spredte par. *Larus r. ridibundus* (Hættemåge) yngler især i mindre kolonier i den bræmme af opskyllet *Zostera* (Ålegræs), der findes langs fjordkysten, og de samme steder findes småkolonier af *Sterna h. hirundo* (Fjordterne). Men de tre typiske engfugle blandt vore spurvefugle, nemlig *Alauda a. arvensis* (Sanglærke), *Anthus pratensis* (Engpiber) og *Motacilla f. flava* (Gul Vipstjert) yngler alle i anseligt antal.

¹⁾ Floraliste for denne lokalitet haves ikke, men de nævnte planter vil almindeligvis være dominerende i de respektive zoner.

f. Klitområderne på Bøvling klit.

I profilsnittet diagram II ved p. 16 gennem Bøvling klit nogle km nord for Thorsminde er illustreret de forskellige elementer, som tangen er bygget op af. Engstrækningerne (F) ind mod fjorden er allerede behandlet i det foregående. Imellem vejen og diget (begge i E) findes nogle vandfyldte huller opstået ved digets anlæggelse. Selve diget er ca. 3 m højt og beplantet med *Elymus arenarius* (Marehalm) og *Ammophila arenaria* (Hjælme). Umiddelbart foran diget findes flere steder, især i den nordlige del af Bøvling klit, langstrakte klitsøer (D), der er opstået ved opgravning af materiale til diget. Klitsøerne er stedvis bevoksede med *Phragmites* (Tagrør) og *Scirpus maritimus* (Strand-Kogleaks). Dybden er de fleste steder ganske ringe, men kan dog falde til 1 m eller mere. Ganske gradvis går strandsøerne over i lerede flader (C), der igen afløses af den stenede mellemstrand (C). Denne zone er næsten vegetationsløs. Imellem zone C og havstranden (A) har vi klitrækken (B), der på Thorsmindetangen er ganske lav og smal. Klitterne er ligesom diget beplantede med Marehalm og Hjælme.

Ynglefuglene viser her, ligesom tilfældet var ved Felsted kog, er ganske karakteristisk fordeling, som dog her kan siges at være noget skarpere end i det forrige profil gennem Felsted kog. Klitvejen og diget danner en zone med en ret ualmindelig artssammensætning. Dels har vi to andearter, *Tadorna tadorna* (Gravand) og *Anas a. acuta* (Spidsand) ynglende i vegetationen på diget, og det kan i parentes bemærkes, at det er de eneste ynglende andearter på Bøvling klit. Dernæst har vi en række småfugle, der er knyttet til enten diget eller til de moseagtige huller imellem diget og vejen. *Motacilla a. alba* (Hvid Vipstjert) og *Emberiza c. calandra* (Bomlærke) har deres reder i marehalmen på diget, den sidstnævnte sikkert kun fordi der går et par telefontråde lige forbi! Mosehullerne huser *Saxicola rubetra* (Bynkefugl) og *Acrocephalus schoenobaenus* (Sivsanger).

Klitsøerne (D) foran diget er tilholdssted for de to ovennævnte andearter, når ungerne er ruget ud. I de lave rørbevoksninger her findes nogle mindre kolonier af *Larus r. ridibundus* (Hættemåge) samt en ret anselig bestand af *Fulica a. atra* (Blishøne). Går vi længere ud imod havet, får vi i zone C

først en strækning med flade, lerede vader, der det meste af tiden er tørlagte. Disse steder færdes *Charadrius dubius curonicus* (Lille Præstekrave) og *Charadrius a. alexandrinus* (Hvidbrystet Præstekrave). Begge arter har reder på den stenede mellemstrand lige bag klitrækken. Samme sted yngler også *Haematopus o. ostralegus* (Strandskade), *Sterna paradisaea* (Havterne) og *Sterna a. albifrons* (Dværgterne).

I selve klitterne (B) findes kun nogle par af *Motacilla a. alba* (Hvid Vipstjert), men også *Larus c. canus* (Stormmåge) kan finde på at anbringe sin rede på toppen af en klit. Alleryderst (A) har vi de typiske havstrandfugle: *Haematopus o. ostralegus* (Strandskade), *Charadrius h. hiaticula* (Stor Præstekrave) og *Sterna a. albifrons* (Dværgterne).

Især vadefuglene viser på tangen nord for Thorsminde en meget tydelig fordeling efter biotop. Foran diget, i strand- og klitpartierne, yngler Strandskaden og de tre præstekravearter, og bag diget i zone F, de 6 typiske engvadere, som profilet viser. En tilsvarende fordeling viser også ternerne, idet Fjordternen væsentligt forekommer ved fjordkysten, hvorimod Hav- og Dværgterner næsten udelukkende træffes ynglende på havstranden og på mellemstranden bag klitterne. Iøvrigt fremgår fordelingen tydeligt af tegningen.

g. Engene på Fjandegrønne.

På tangen syd for Thorsminde findes en række engstrækninger svarende til dem, vi fandt på Bøvling klit. Fuglefaunaen på de to lokaliteter har dog en noget forskellig sammensætning. Dette skyldes sikkert for en stor del, at engene syd for Thorsmindeløbet gennemgående er af noget højere og dermed tørrere karakter, hvilket giver sig udslag i, at vi kan få vegetationsløse partier, der nærmer sig karakter af sandstrand.

Sammenligner vi i tabel I populations sammensætningen de to steder, illustreres ganske tydeligt det ovenfor nævnte. Som følge af engenes mere tørre karakter får vi arter som *Haematopus o. ostralegus* (Strandskade), *Sterna paradisaea* (Havterne), *Sterna a. albifrons* (Dværgterne), der ikke fandtes på Bøvling klit-enge, ynglende her, tilligemed de arter, der fandtes på de nordligere engstrækninger, men dog i relativt ringere antal.

h. Klitområderne på Fjandegrønne.

Det samme præg, der gjaldt for engene, gælder også for klitområderne, nemlig deres mere tørre karakter i sammenligning med de tilsvarende områder på Bøvling klit. Vi mangler således klitsøerne, der var så karakteristiske for Bøvling klit. Godt nok findes de tilsvarende kunstige dannelser, men vandet mangler. Der kan dog flere steder være så megen fugtighed, at bunden aldrig tørrer ud. Dette gør disse partier yndede af især Præstekraver, af hvilke vi har alle tre arter ynglende også syd for Thorsminde og med omtrent samme fordeling som vist i profilet ved p.16. Men manglen på klitsøer bevirker (se tabel I), at vi savner følgende arter som ynglefugle: *Tadorna tadorna* (Gravand), *Anas a. acuta* (Spidsand), *Fulica a. atra* (Blishøne) og *Larus r. ridibundus* (Hættemåge).

Landet imellem klitrækken og diget er flere steder bevokset med *Hippophæ rhamnoides* (Havtorn), hvorimod der andre steder findes strækninger af engartig karakter. Disse forhold bevirker, at vi til gengæld her har flere arter ynglende, som mangler i klitstrækningerne på Bøvling klit. Det er: *Alauda a. arvensis* (Sanglærke), *Saxicola rubetra* (Bynkefugl) og *Motacilla f. flava* (Gul Vipstjert).

OVERSIGT OVER NISSUM FJORDS FUGLE

I den følgende oversigt over Nissum fjords fugle angives tilfældige gæster som *Ac* (*Accidat*), regelmæssigt optrædende træk- eller vintergæster *An* (*Annuat*) og fjordens ynglefugle som *N* (*Nidiat*);¹⁾ de ustadigt ynglende arter er betegnet som (*N*).

Sortstrubet Lom, *Colymbus a. arcticus* L.

An. Fåtallig sommer- og vintergæst. Kun iagttaget et par gange: 2. juli 1952 sås 1 på ganske lavt vand ved Fjandø. Fuglen gik senere på land. 7. febr. 1953 fangedes 1 i udmattet tilstand i Flynder å vest for Bækmarksbro (O. BENDTSEN).

Lille Lappedykker, *Podiceps r. ruficollis* (Pallas).

(N), An. Ret alm. vintergæst, muligvis ynglende. I vintertiden er den iagttaget adskillige gange, bl. a. i Storåen og Damhus å. I yngletiden kun set en enkelt gang.

¹⁾ Om betegnelserne *accidat*, *annuat* og *nidiat* se SALOMONSEN 1946, p. 13.

Sorthalset Lappedykker, *Podiceps n. nigricollis* Chr. L. Brehm. (N), An. Tidligere ynglefugl. R. HØRRING (1926, p. 15) angiver den ynglende i Tangsø. Under reservatrådets optælling i 1936 blev arten iagttaget og i 1942 sås 2 par i Felsted kog, hvor de sikkert har haft rede. Også tidligere er dens rede fundet. Trods gentagne eftersøgninger i 1953 lykkedes det ikke at genfinde fuglen hverken ved Tangsø eller i Felsted kog.

Toppet Lappedykker, *Podiceps c. cristatus* (L.).

N, An. Almindelig ynglefugl. Kun 3 lokaliteter opfylder denne arts økologiske krav: Felsted kog: ca. 30 par, Indfjorden: ca. 10 par og Tangsø: 4-5 par. I den øvrige del af fjorden yngler den ikke.

Mallemuk, *Fulmarus g. glacialis* (L.).

An. Strejfgæst. To gange fundet opskyllet på havstranden nord for Thorsminde, 23. aug. 1940 (C. M. POULSEN 1949, p. 113) og 9. jan. 1952. Det første eksemplar var så friskt, at det kunne præpareres.

Sule, *Morus b. bassanus* (L.).

An. Fåtalig strejfgæst. I 1918 fandtes 1 på stranden ved Vesterhavet udfør Fjand. Nogle år før blev der fanget 1 levende ved Svendsholm, der ligger omtrent ved sydenden af Nissum fjord (O. HELMS 1930, p. 150). – Fundet opskyllet på havstranden 24. sept. 1940 og 16. okt. 1941, begge fugle konserveret (meddelt af C. M. POULSEN). – Under vore besøg har vi flere gange fundet sulekranier på havstranden, sikkert stammende fra ilanddrevne fugle.

Skarv, *Phalacrocorax carbo* (L.).

Ac. Sjælden Strejfgæst. Kun iagttaget en enkelt gang, 2. juli 1952, da 1 stod og tørrede vinger på nordøstspidsen af Fjandø.

Fiskehejre, *Ardea c. cinerea* L.

An. Talrig sommergæst. Fra det tidlige forår til sidst i maj ses ved fjorden enkelte Hejrer, der sikkert kommer fra et par mindre kolonier, der findes 5-6 km inde i landet. Fra sidst i maj til ca. 1. juli stiger antallet af Hejrer stærkt. Overalt ved fjorden kan man se fiskende Hejrer, men de fleste holder til i rørskovene i Felsted kog. 26. juni 1953 talttes således 64 Hejrer i kogen på een gang. Flere ringmærkningsfund viser, at de Hejrer, der kommer til fjorden om sommeren, er ungfugle fra vidt forskellige egne.

Tophejre, *Ardeola r. ralloides* (Scopoli).

Ac. Tilfældig gæst. I oktober 1885 blev 1 ad. skudt ved Nissum fjord (H. WINGE 1906, p. 249).

Rørdrum, *Botaurus s. stellaris* (L.).

N. Meget fåtalig ynglefugl. Der findes kun egnede ynglelokaliteter i Felsted kog, hvor særlig området fra Storåens udløb og sydpå synes at være det foretrukne. I denne del af kogen har der i mange år ynglet et enkelt eller nogle få par Rørdrumme. 1. maj 1919 fandt en fisker i Gørding et kuld på 6 æg. (O. HELMS 1930, p. 149 og D. Z. U.). I 1936 var der antagelig et par (Reservatrådet). Hvert år fra 1948 til 1953 har vi hørt Rørdrummens pauken, men reder med yngel er ikke blevet fundet. Den 20. maj 1953 hørttes den pauke flere gange fra et lille af-

grænset område med tætte, høje rør. En eftersøgning gav ikke bevis for ynglen, men vi fandt en gammel rede (muligvis han-rede) med en frisk opgyldet ål.

Tidligere blev der skudt en del Rørdrumme om efteråret. Følgende data haves: ♂ sk. 6. sept. 1918 ved Sønder Nissum, pr. Ulfborg, meddeler kons. H. P. HANSEN, der modtog fuglen til udstopning (R. HØRRING 1920, p. 225). En ♀ skudt ved Staby v. Ulfborg den 15. dec. 1918, en ♀ ved Vemb den 29. juli 1919, meddeler kons. H. P. HANSEN (R. HØRRING 1921, p. 218).

Stork, *Ciconia c. ciconia* (L.).

N, An. Flere par yngler omkring fjorden, og disse ses jævnlig fougagerende på de lavtvandede steder. Mest ses den enkeltvis fiskende; men 26. juni 1953 sås 3 på en gang i kanalen ud for Gørding (de kneb-rede). Følgende redesteder kendes inden for en afstand af 6 km fra fjorden:

1. *Bøvlingbjerg*. Fotografi (taget af M. GÖTZSCHE) af beboet storke-rede, anlagt på toppen af en telefonstander i Bøvlingbjerg, 19. aug. 1929 (D. O. F. T. 26, p. 150). 13. maj 1951 var der en beboet rede på slagtermester S. P. KOLDS ejendom. Begge mager blev set. Den ene rugede. – 3. juli 1952 var der en rede med 4 unger på Apoteket. Denne rede var også beboet i 1953.

2. *Fåre*. 15. juni 1951 blev set en beboet rede på et udhus ved Fåre brugsforening. Der blev ruget på reden. I 1952 var der 3 unger i denne rede.

3. *Nr. Holmgård, Møborg*. 1920 ynglede 2 par; 1920–44 kun 1 par. Siden 1944 har ingen Storke ynglet her. I 1948 sås dog en enlig Stork på reden (Gdr. P. HILLIGSØE).

4. *Ranme*. I en rede hos tømremester ANDREASEN var der i 1951 4 unger og i 1952 5 unger, hvoraf dog den ene døde.

5. *Bækmarksbro*. I 1948 blev i juli måned set en rede med unger (LAURIDS SØE). 9. aug. 1949 var der 2 Storke på reden.

6. *Ulfsund, Nees*. 29. juni 1950 blev set en rede med 2 unger på en skorsten. I 1951 var der kun en enlig Stork (Prop. ELIAS PEDERSEN). 3. juli 1952 var der 2 unger i reden.

7. *Vemb lægebolig*. Denne rede har vistnok sidst været beboet i 1946 (AAGE ASPEL). Siden 1948 har der kun været redestativet tilbage.

8. *Vemb gæstgivergård*. I denne rede var der unger i 1947, 3 eller 4 unger i 1948. 1949 var reden også beboet. 25. juni sås Storken på reden, som vistnok indeholdt unger. I 1950 var der 3 unger, 1951 5 unger (ringmærket 18. juni) og i 1952 3 unger. 1953: atter beboet.

9. *Skærum Mølle, Vemb*. Denne rede var beboet af en Ringstork 1918–20 (H. CHR. C. MORTENSEN 1920, p. 137–40). Storkereden var anbragt på et højt tegltag og bygget på en pæl. Siden 1947 har reden været ubeboet, og der har kun været redestativet tilbage.

10. *Nr. Vosborg*. Her har tidligere været en stor koloni, men nu yngler der ikke et eneste par mere. Omkring 1875 var der 7 reder. Omkring 1895 meddeles, at der »tidligere var omkring 20« (H. LANGE

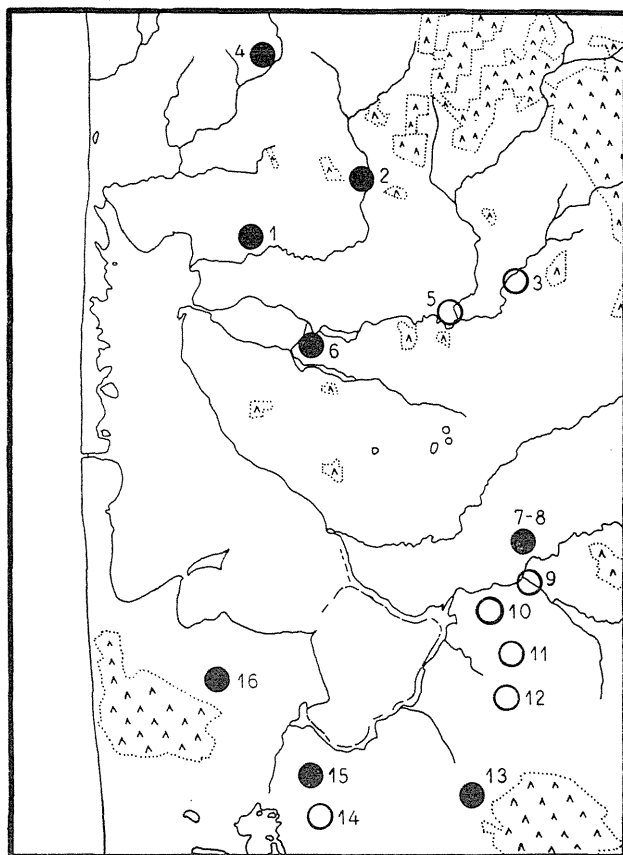

Fig. 3. Storkens (*Ciconia ciconia*) ynglepladser omkring Nissum Fjord.
Numrene henviser til omtalen p. 25-27.

Fig. 3. Breeding places of the Stork (*Ciconia ciconia*) round Nissum Fjord.
Figures refer to the text p. 25-27.

- : Rede beboet i 1953. (Nest inhabited in 1953).
- : Rede beboet før 1953. (Nest inhabited before 1953).

1942, p. 82). I de følgende år indtil ca. 1905 var der 13 ynglende par på herresædet. Så begynder en stærk aftagen, og i årene 1911-15 var der kun 3 rugende par hvert år (VEDEL TÅNING 1916, p. 57). I 1920 var der 3 par og fra 1926 kun 2 par (P. SKOVGAARD 1934, p. 71). I 1932 og i 1940 var der kun 1 par (dog måske 4 par i 1937) (H. LANGE 1942, p. 82), og nu er dette par også forsvundet. 14. dec. 1947 blev set en temmelig høj rede på den indvendige side af porttårnet, men denne rede har i hvert fald ikke været beboet siden 1947, og de øvrige reder har der ikke været et eneste spor af.

11. Sdr. Vosborg. 28. juni 1948: ubeboet redestativ.

12. *Ulfborg Kirkeby*. 28. juni 1948: gl. rede på telefonmast. For et par år siden ville Storkene bygge på en telefonpæl ved landevejen. Man anbragte et redestativ på en høj pæl ved siden af, for at Storkene skulle bygge på den i stedet for. Begge reder var ubeboede dette år og har været det siden. Dog sås i 1953 flere gange en enlig Stork på reden.

13. *Ulfborg Stationsby*. 2. juli 1952 var der 1 par med 4 unger i en rede på toppen af en gl. bageriskorsten (Førstelærer NIELSEN). Reden også beboet 1953.

14. *Staby*. I 1911 fandtes 5-7 beboede reder i sognet (VEDEL TÅNING 1916, p. 57). 29. juni 1948 blev set en ubeboet rede på en telefonmast i byen.

15. *Pallesbjerg, Staby*. I en rede på taget af hovedbygningen var der i 1951 4 unger, og 2. juli 1952 havde parret 2 unger.

16. *Sdr. Nissum*. Her blev 16. juni 1953 set en beboet rede.

Sort Ibis, *Plegadis f. falcinellus* (L.).

Ac. Tilfældig gæst. ♀ juv. skudt ved Nissum fjord 7. sept. 1922. Fløj, da den blev skudt, bag nogle Regnsøver (H. SCHEEL 1925, p. 23). - ♀ sk. ved Sdr. Nissum 13. okt. 1929 (Naturhistorisk Museum, Århus).

Skkestork, *Platalea l. leucorodia* L.

An. Ret sjælden sommergæst, der dog siden 1948 er truffet hver sommer i Felsted kog.

5. aug. 1928 fandt inspektør ULFKJÆR ved fjorden en gl. ♀ med rugepletter. Læge GRILL forærede den til Zoologisk Museum. Den var nylig død (R. HØRRING 1928, p. 346).

Derefter blev Skkestorken ikke set ved Nissum fjord igen før 1948, da reservatets opsynsmand, EINAR GALSGAARD, den 3. maj jagede 2 fugle op fra en af de små damme i rørskovene i kogen. Om morgenen den 24. maj så han 10 Skkestorke stå ovre på dæmningen. De var meget sky og gik ned i en af dammene i rørskoven. I den følgende tid indtil ca. 1. juli så han jævnlig denne flok. Derefter gik der ca. 14 dage, hvor han ikke så noget til fuglene, men den 16. juli blev de observeret igen, - denne gang dog kun 7 i flok. Den samme flok blev iagttaget den 2. aug., men omkring 8. aug. forsvandt Skkestorkene, da andejagten for alvor gik ind omkring reservatet (E. TORP PEDERSEN 1949, p. 91 og 1952, p. 42). - 28. aug. 1948 blev en næsten rådden ♀ med brækket vinge fundet død i den nordligste del af Nissum fjord. Tilhører en samler i Skelund (C. M. POULSEN).

1. juni 1949 så opsynsmand E. GALSGAARD 2 Skkestorke for første gang dette år. 25. juni så vi også 2 fugle, der lettede fra rørskovene, og GALSGAARD fortalte, at han for nogen tid siden havde set hele 4.

I 1950 så GALSGAARD 2 Skkestorke den 23. juni og 1. juli.

I 1951 blev 1 set for første gang den 27. maj, og den 17. juni blev 2 jaget op fra rørskovene.

1952 blev Skkestorken ifølge GALSGAARD set af et selskab af ornithologer den 9. maj.

I 1953 så vi kun Skestorkene i kogen 2 gange. 21. maj fløj 3 stk. op fra en af dammene, skruede sig højt op og forsvandt sydpå. En fisker fortalte, at han så dem igen den 23. maj. 15. juni så vi dem atter sammen med cand. theol. E. BÆGTRUP; denne gang 2, der lettede fra en dam og skruede sig kredsende op til meget stor højde. Skestorken er også set 1954 (GALSGAARD) og 1955 (N.V. jysk Nat. For.). Til trods for, at Skestorken altså hver sommer i de sidste 8 år har gæstet Felsted kog, har vi ingen iagttagelser gjort, som kunne tyde på, at den har forsøgt at yngle ved fjorden, men får den den nødvendige fred, skulle der være en mulighed i fremtiden, da terrænet synes at passe den udmærket.

Sangsvane, *Cygnus c. cygnus* (L.).

An. Ret talrig træk- og vintergæst. Fjordens udstrakte lavvandede, næringsrige områder er tilholdssted for hundredvis af Svaner i vintermånederne. Mange steder kan man se deres baskehuller i sandet. Endnu 11.-13. maj 1953 holdt 3 Sangsvaner til ved sandrevlen vest for Kedelen.

Pibesvane, *Cygnus bewickii* Yarrell.

An. Regelmæssig træk- og vintergæst. Kommer årligt på træk, men i langt mindre antal end foregående art. Overvintrende er den kun iagttaget en enkelt gang, 9. jan. 1952, da enkelte opholdt sig blandt en større flok Sangsvaner ved Thorsminde.

Knopsvane, *Cygnus olor* (J. F. Gmelin).

N, An. Fåtalig ynglefugl, alm. oversommrende. I 1953 ynglede denne fugl for første gang ved fjorden, idet et par byggede rede i dæmningsgraven ved Ulfborgsiden af Felsted kog. 20. maj blev parret iagttaget med 6 unger i nærheden af reden. Hele sommeren igennem kan man se Knopsvaner i fjorden, enkeltvis, parvis eller i flokke op til 20.

Grågås, *Anser a. anser* (L.).

An. Almindelig trækgæst, navnlig om efteråret. Engene på Bøvlings klit og Fjandegrønne samt ved Nørre Vosborg er yndede raststeder for gåseflokke.

Sædgås, *Anser fabalis* (Latham).

An. Meget almindelig trækgæst. Træffes på samme lokaliteter som foregående art.

Knortegås, *Branta bernicla* (L.).

An. Meget almindelig træk- og vintergæst. Navnlig om foråret er den tabrig, og til midten af maj findes flokke på flere hundrede i den nordlige del af fjorden.

Bramgås, *Branta leucopsis* (Bechstein).

An. Trækgæst. 16.-27. marts 1920 så J. TANG PEDERSEN flere gange 2 individer i selskab med Grågæs på engene ved Nr. Vosborg (O. HELMS 1930, p. 147).

Rustand, *Casarca ferruginea* (Pallas).

Ac. Tilfældig gæst. ♂ skudt ved Staby nær Ulfborg den 3. maj 1938. Fuglen, sikkert en tamfugl, var ringmærket ved Woodley Berks, England (WESTERSKOV 1942, p. 218).

Gravand, *Tadorna tadorna* (L.).

N, An. Almindelig som ynglende og som trækgæst. Om foråret ses Gravænderne ret talrigt i flokke, hvoraf man dog ofte kan udskille parrene. I Felsted kog yngler 6–8 par, der benytter de fjorgamle rørhobe som redesteder. Enkelte par yngler på Fjandø, og endelig en halv snes par på Bøvling klit, hvor fuglene ruger i marehalsbevoksningerne på diget. På Bøvling klit holder parrene med unger til i de kunstigt dannede strandsøer mellem diget og klitrækken. 17.–18. juni 1953 iagttoges her 7 par med følgende ællingekuld: 3, 7, 8, 8, 16, 23 og 38. Gennemsnitlig bliver det 15 unger pr. par, så nogle par må være blevet berøvet en del af eller alle deres unger. – Hen i juni måned forøges antallet af Gravænder ved tilgang af par fra de omkringliggende heder og småplantager, hvor der yngler en del par. Hele sommeren kan desuden ses flokke i lavvandede og beskyttede vige af fjorden. Det drejer sig uden tvivl om oversommende 1-årige fugle. Også overvintrende kan Gravanden træffes ved fjorden, således sås 10 ved Thorsminde 8. jan. 1952.

Gråand, *Anas p. platyrhynchos* L.

N, An. Alm. ynglefugl, talrig trækgæst. Det antal Gråænder, der yngler ved selve fjorden, er ikke ret stort: ca. 60 par, der er fordelt således: Felsted kog (30 par), Fjandø (2–3 par), Indfjorden (10 par) og Høvsøre (10 par) samt nogle få par langs fjordens østbred. På engene mellem fjorden og havet yngler den kun i yderst ringe antal. Når man alligevel hele sommeren kan se flokke af Gråandrikker, der i antal langt overstiger, hvad der svarer til de ca. 60 par, skyldes det, at der på enge, i moser og på marker i sognene omkring fjorden yngler et meget betydeligt antal Gråænder, der når rugningen er overstået, fører ællingerne til fjorden. Antallet af par, der på denne måde er knyttet til fjorden, er sikkert adskillige hundrede.

I Felsted kog, hvor der på dæmningen samt i rørhobe og på de mere tørre dele af rørskovene yngede maksimalt 30 par i 1953, sås således i maj–juni op mod 100 andrikker. Det drejede sig for de flestes vedkommende om magerne til de hunner, der rugede på enge og marker på den anden side kanalen, altså uden for det egentlige reservat. Vi har således i årene 1948–53 kun fundet ialt 7 reder med æg på selve reservatet. Til trods for, at vi gennemtravede rørskovene adskillige gange i 1953, fandt vi kun 2 reder med æg. Når man derfor i Reservatrådets arkiver ser, at der fx. under optællingen i 1942 fandtes 17 reder, og det endog betegnes som et ringe antal »mod hvad der burde være«, må man finde en forklaring på dette forhold. Det synes som om, at området gråandebestand delvis har forlagt rugepladserne ind i landet. Grunden hertil kan muligvis være, at de vil undgå pludseligt indtrædende højvande, der kan ødelægge rederne. Om vandstanden gennemsnitlig er blevet højere i de senere år er så et andet spørgsmål. Endelig kan det nævnes, at de store mågekolonier, der tidligere fandtes på dæmningen, forsvandt i 1944. På Klægbanken i Ringkøbing Fjord har man konstateret, at andebestanden aftog betydeligt, da de mågekolo-

nier, som ænderne ynglede i, næsten fuldstændig forsvandt på grund af ægindsamling (Å. VEDEL TÅNING 1943), p. 11–19. Opsynsmand EINAR GALSGAARD har nævnt det forhold, at rørskoven breder sig og efterhånden dækker de små damme, som ænderne ynder. Fiskere og jægere på egnen har også bemærket, at ænderne i de senere år er søgt ind i landet for at yngle.

Atlingand, *Anas querquedula* L.

N. Ret alm. ynglefugl. Atlinganden er ofte set i yngletiden på de lokaliteter, der egner sig for den, således i Felsted kog, i små kær ved Indfjordens udløb og på Høvsøre samt ved Ramme-åens udløb. Der er hvert sted kun tale om få par, men redefund er ikke gjort.

Krikand, *Anas c. crecca* L.

N?, An. Muligvis fåtallig ynglefugl, alm. oversomrende, talrig træk-gæst. Hvert år i maj–juni ses Krikænder i Felsted kog, men om det drejer sig om ynglefugle, er ikke fastslået. Midt i juni 1953 blev iagttaget flokke på flere hundrede oversomrende Krikænder i den nordlige del af fjorden. Forår og efterår mange på træk. – (Flere par Krikænder yngler ved nogle små hedesøer på Skalstrup hede 4 km nord for Gørding kirke).

Spidsand, *Anas a. acuta* L.

N, An. Ret alm. ynglefugl. Ifølge Reservatrådets arkiv fandtes i 1942 3 reder i Felsted kog. De vigtigste ynglelokaliteter er den ydre del af Felsted kog samt strandsøerne på Bøvling klit. Det første sted blev der den 15. maj 1951 set en ♀ med ællinger, og 3. juni s. å. sås i en strandsø 5 km nord for Thorsminde et kuld på 6–7 ællinger.

Pibeand, *Anas penelope* L.

An. Talrig træk-gæst, alm. oversomrende og overvintrende. Der kan træffes Pibeænder ved Nissum fjord hele året rundt, men flest om efteråret, hvor der skydes en mængde. Også om foråret er den ret talrig på træk. Fra midten af juni 1953 kunne iagttages flere flokke på tilsammen ca. 200 stk. i hele den nordlige del af fjorden, hvor der er en god bevoksning af *Zostera*. Hanner var i stort overtal. Pibeænder blev ikke set ved besøg i maj og første halvdel af juni 1953.

Knarand, *Anas strepera* L.

(N)? Ifølge Reservatrådets arkiv blev der under optællingen i 1942 fundet 1 rede i Felsted kog. Er ikke iagttaget under vore besøg.

Skeand, *Spatula clypeata* (L.).

N, An. Ret alm. ynglefugl, fåtallig på træk. I oplysninger i Reservatrådets arkiv fra optællingen i 1942 anslåes antallet i Felsted kog til 5–7 par, 2 reder blev fundet. 1945: kun få Skeænder. – Skeandebestanden i Felsted kog synes stort set at have holdt angivelserne fra 1942, idet vi i årene 1948–53 hvert år har iagttaget op til en halv snes par i forskellige afsnit af kogen. ♀ med ællinger 15. juni 1953 i kanalen ved Gørding. Også ved fjordens nordlige ende omkring Ramme å's udløb, hvor der findes lokaliteter med side enge, yngler 3–4 par, men iøvrigt findes arten næppe ynglende andre steder ved fjorden. På træk forekommer den kun i ringe antal.

Rødhovedet and, *Netta rufina* (Pallas).

Ac. Tilfældig gæst. ♀ set i kanalen omkring Felsted kog udfor Pouls-gård i Ulfborg den 25. maj 1952. Den lå ene og blev på omtrent samme sted i over en time (HJ. ØSTERGAARD CHRISTENSEN).

Taffeland, *Aythya f. ferina* (L.).

N, An. Ret alm. ynglefugl, trækgæst. Denne andeart er udelukkende knyttet til Felsted kog. I rapporterne fra 1942 og 1943 til Reservatrådet karakteriseres Taffelanden som den mest almindelige andeart. – I 1953 anslog vi antallet af ynglepar til ca. 20, altså næsten på størrelse med gråandebestanden indenfor selve reservatets grænser. Men regner man tillige det antal Gråænder med, der yngler omkring reservatet på enge og marker, hvor der selvfølgelig ingen Taffelænder ruger, bliver gråandebestanden flere gange større end bestanden af Taffelænder.

Troldand, *Aythya fuligula* (L.).

(N), An. Tidligere fåtallig ynglefugl. Alm. træk- og vintergæst. Under en rejse for Naturfredningsrådet i maj–juni 1939 så N. H. JENSEN enkelte par ved Felsted kog. Rede fundet. I Reservatrådets materiale findes oplysninger om ynglende Troldænder på dæmningen ved Kedlen i den yderste del af Felsted kog. Således fandtes i 1941: 2 reder, 1942: 3 reder og 1943: atter ynglende. I årene 1948–52 har vi ikke iagttaget arten ved Felsted kog, men fra 1953 foreligger et par iagttagelser, der kunne tyde på ynglen. 11. maj sås en mindre flok ved Kedlen og 16. juni 2 overflyvende ved Fjandø. En undersøgelse af dæmningen ved Kedlen gav imidlertid intet resultat. 3. juli 1952 blev 6 Troldænder set i Tangsø, så arten yngler muligvis her.

Bjergand, *Aythya m. marila* (L.).

An. Ret alm. på træk og som vintergæst.

Hvinand, *Bucephala c. clangula* (L.).

An. Alm. som træk- og vintergæst.

Sortand, *Melanitta n. nigra* (L.).

An. Alm. gæst hele året. Om vinteren holder flokke på flere hundrede individer til i fjorden og på havet. Først i maj har de fleste forladt fjorden, men adskillige kan ses hele sommeren igennem. Således sås 1 ved Fjandø 13. maj 1953 og samme dag iagttoges 5 i nogle strand-søer på Bøvling klit. 13. juni s. å. blev 7 set flyvende over fjorden NØ. for Fjandø. Dertil kommer de flokke af Sortænder, der oversommer på havet langs Bøvling klit og Fjandegrønne. 16. juni 1953 lå således 200 i flok tæt inde under land et par km syd for Thorsminde.

Fløjlsand, *Melanitta f. fusca* (L.).

An. Alm. trækgæst, fåtallig vintergæst, ikke iagttaget oversomrende.

Stor Skallesluger, *Mergus m. merganser* L.

An. Ret fåtallig vintergæst. Enkelte ♂♂ set ved Thorsminde 8. jan. 1952, ♀ skudt i Storåen vest for Vemb 1. febr. s. å.

Toppet Skallesluger, *Mergus serrator* L.

N, An. Ret alm. ynglefugl. Ynglede kun fåtalligt ved Nissum fjord

i 30erne (WILHJELM 1938, p. 122). Antallet af ynglepar ved fjorden er ca. 10. Heraf yngler ca. 4 par på dæmningsresterne i den yderste del af Felsted kog. På øen, hvor vi boede under opholdet i 1953, havde et par rede en halv snes meter fra vor jagthytte. Den 9. juni indeholdt reden 9 æg. På Fjandø yngler 4–5 par og omkring Indfjordens udløb 1–2 par. På nordøsttangen af Fjandø fandtes 13. juni 1953 en rede med 8 æg. 16. juni var der 9 æg i reden. 17. juni 1951 blev der fundet 2 reder med æg på øen. De reder, vi har fundet, har alle været anbragt i tæt vegetation nær vandet.

Fiskeørn, *Pandion h. haliaetus* (L.).

An. Ret sjælden træk- og sommergæst. 18. okt. 1951 blev 1 fanget og dræbt på engene nord for Thorsminde (H. KNOPPER). – 15. maj 1953 blev 1 set jagende over kogen ud for Skelbækken. Den slog 3 gange, så vandet sprøjtede op. Fuglen forsvandt mod øst. Den blev atter set den 16. maj af en fisker, denne gang lidt nordligere i kogen. 3. juli blev den set på Gørdingsiden af Felsted kog af fisker CHR. HESEL, Gørding, der fortalte, at han også havde iagttaget den en gang i maj. Der kan muligvis være tale om en yngleflugt fra en af de store plantager inde i landet.

Spurvehøg, *Accipiter n. nisus* (L.).

N, An. Yngler i flere plantager omkring fjorden og kan ses på jagt til alle årstider. Redefund er gjort i følgende plantager: Nr. Vosborg plantage, 28. juni 1948 rede med 4 unger og 2 æg; St. Bjergegård plantage, 14. maj 1949 rede med 5 æg og 28. maj 1953 nybygget, men tom rede.

Låddenbenet Musvåge, *Buteo l. lagopus* (Pont.).

An. Ret alm. i træk- og vintertiden.

Havørn, *Haliaeetus albicilla* (L.).

An? Sjælden vintergæst. Selv har vi ikke truffet den ved fjorden, men jægere beretter at have iagttaget den enkelte gange ved Husby klitplantage.

Blå Kærhøg, *Circus c. cyaneus* (L.).

An. Ret alm. træk- og vintergæst. En meddelelse fra 1908 om, at den »i de sidste år har ynglet« på Stabyegnen (JEPPESEN 1908, p. 211) beror rimeligvis på forveksling med Hedehøg.

Hedehøg, *Circus pygargus* (L.).

N, (An). Yngler hvert år i små kolonier i Felsted kog. Først i 1951 blev Hedehøgen med sikkerhed konstateret som yngleflugt ved Nisum fjord (E. TORP PEDERSEN, 1952, p. 41), men den er set ved fjorden mange gange tidligere og har uden tvivl også ynglet der før 1951.

I en rapport til Reservatrådet over optælling af ynglefugle i 1942 skriver K. SKOTTE MØLLER, at den muligvis yngler på reservatet, da ♂ og ♀ daglig iagttoges. – I 1948 blev den set jagende ved kogen den 2. aug., og i 1950 så vi en jagende ♂ 30. juni og 1. juli. I 1951 lykkedes det os at finde 3 reder. Den første indeholdt 1 æg allerede 15. maj og både ♂ og ♀ blev set ved redestedet. 27. maj blev fundet 2 nye reder med 4 og 2 æg, hvorimod reden med 1 æg sandsynligvis var blevet

Fig. 4. Rede af Hedehøg (*Circus pygargus*) i høj, åben græsbevoksning. Felsted Kog, Nissum Fjord. 29. maj 1953.

Fig. 4. Nest of Montagu's Harrier (*Circus pygargus*), placed in high open grass, containing 4 eggs. Felsted Kog, Nissum Fjord, 29 May 1953.

forladt. Rederne var bygget i en indbyrdes afstand af ca. 100 meter og på tør bund i et område med græs og spredt rørbevoksning. 3. juni blev der set mindst 2 par Hedehøge, og de 2 reder indeholdt nu 5 og 4 æg. 17. juni var der 4 æg i hver af de to reder, og de rugende ♀♀ ledede på et par meters afstand. 4. juli, da vi ventede at skulle have ungerne ringmærket, var begge reder tomme og altså plyndret. Flere flyvende Hedehøge blev set, bl. a. en ♂.

I 1952 fandt vi 1. juli en rede med 4 unger, der blev ringmærket. Foruden dette par så vi en ♂.

I 1953 så vi den 11. maj 4-5 par Hedehøge i den vestlige del af kogen. En ♀ fløj på nært hold op fra en nyligt påbegyndt rede, i hvilken der dog ikke senere kom æg. Vi fandt dette år 4 reder med æg og gjorde følgende iagttagelser:

1. rede (sydvest for GALSGAARDS ejendom).

12. maj: 2 æg, ♀ fløj af på nært hold.

21., 25. og 29. maj: 4 æg i redens.

8. juni: 4 æg, 1 meget og 1 lidt språet.

15. juni: 4 unger, den ældste højst 7 døgn.

26. juni: 4 store unger ringmærket.

2. rede (ca. 20 m vest for nr. 1).

29. maj og 8. juni: 5 æg i reden.
 15. juni: 2 unger og 3 æg.
 26. juni: 4 unger, de 3 største ringmærket.

3. rede (ved Kedlen).

27. og 29. maj: 4 æg.
 8. og 15. juni: 5 æg.
 26. juni: 4 unger (3 større og 1 lille) og 1 språet æg i reden. ♀ fløj af på nært hold.

4. rede (ud for de 2 første huse i Gørding).

29. maj og 8. juni: 5 æg i reden.
 15. juni: 1 unge og 4 æg.
 26. juni: 5 unger i reden. Den ene endnu lille.

7. juli blev alle rederne besøgt og de resterende unger ringmærket. Ialt blev der mærket 16 unger i de 4 reder, ligesom alle æggene blev målt. Gennemsnit af 30 æg fra Felsted kog var 41,6 mm × 33,6 mm. De største æg var: 43,4 mm × 34,7 mm og 42,7 mm × 35,9 mm, begge fra samme kuld. De mindste æg var: 37,6 mm × 33,1 mm og 41,9 mm × 31,5 mm.

Der var meget god lejlighed til at studere Hedehegene i den lille koloni, og vi så flere gange ♂ aflevere bytte til ♀ i luften. I denne del af kogen yngede der i 1953 mindst 4–5 par, og også langs Ulfborgsiden yngede den uden tvivl. Her blev 15. maj fra Poulsgård og sydpå langs dæmningen iagttaget flere flyvende – både ♂♂ og ♀♀, og fra Poulsgård og nordpå blev set mindst 1 par flyvende. Hen i juni så vi ofte de gamle ♂♂ jage inde over markerne.

Rørhøg, *Circus a. aeruginosus* (L.).

N, (An). Ret alm. ynglefugl i Felsted kog. Uden tvivl har der ynglet Rørhøge ved Nissum fjord gennem mange år. Ifølge en meddelelse fra forstander JEPPESEN, Staby ved Ulfborg (1908, p. 211) har »både Rødbrun og Blå Kærhøg i de sidste år ynglet der på egnen«. I 1934 skriver THORVALD KJÆR (1934, p. 27), at der ved Nissum fjord findes enkelte par Rørhøge. Fra en undersøgelsesrejse i 1939 for Naturfredningsrådets reservatudvalg skriver N. H. JENSEN: »I Nørkjær enge på vestsiden af Felsted kog ruger sikkert 2 par. 1 ♂ og 2 ♀♀ iagttoges den 14. juni. I selve Felsted kog fandtes ligeledes i 1936, 2 par, og dette antal forekommer vist endnu der. Ved Nissum fjords nordende 1 par. – ♂ set over rørskovden den 4. juni.« 22. aug. 1940 blev ved Nissum fjords nordlige del fundet en ung ♂, der var rådden (C. M. POUlsen). Den første meddelelse om redefund er dog først fra 1942, hvor der i rapporten til Reservatrådet meddeles, at Rørhøgen i de sidste år synes at være tiltaget i antal, og at der i 1942 fandtes 6 reder. I rapporten fra optællingen 2.–7. juli 1945 meddeles, at Rørhøgen sås overalt, og at der synes at være 4–5 par.

Fig. 5. Rede af Rørhøg (*Circus aeruginosus*) med 7 æg og 2 nyklækkede unger. Reden bygget i høj tagrørbevoksning. Felsted Kog, Nissum Fjord. 29. maj 1953.
 Fig. 5. Nest of Marsh-Harrier (*Circus aeruginosus*), placed in high reeds, containing 7 eggs and 2 newly hatched young. Felsted Kog, Nissum Fjord, 29 May 1953.

I 1948 så vi flere jagende fugle på reservatet den 28. juni og 2. aug., men først i 1949 fandt vi en rede med yngel.

13. maj 1949: rede med 5 æg fundet i rørskoven.

22. maj: 6 æg i reden (E. GALSGAARD).

12. juni: 3 unger + 2 æg i reden. (E. GALSGAARD).

25. juni: 4 unger, der blev ringmærket, + et ubefrugtet æg.

1950: 23. april så vi to flyvende Rørhøge og fandt en påbegyndt rede. Der kom senere 3 æg i denne rede, men den 1. juli konstaterede vi, at alle æggene havde været ubefrugtede. Endnu 20. oktober blev en Rørhøg set jage over rørskoven.

I 1951 så vi den første Rørhøg allerede den 21. marts. 6. og 22. april blev set 2-3 par på ynglested, og der ynglede det år mindst 3 par, idet der blev fundet 3 reder med yngel.

1. rede:

27. maj: 4 æg i reden.

2. rede:

14. maj: 6 æg i reden. Den ene af de gamle fugle fløj skrigende omkring redestedet.

3. juni: 4 unger og et språet æg i reden. Både ♂ og ♀ fløj skrigende over redestedet.

17. juni: 5 unger ringmærket i reden.

3. rede:

27. maj: 7 æg i reden.

3. juni: 2 unger og 5 æg i reden.

17. juni: 5 unger ringmærket i reden, der også indeholdt en spæd unge og et ubefrugtet æg.

I 1952 så vi den 1. juli et par med udføjne unger i kogen.

1953 ynglede der uden tvivl mindst 5 par Rørhøge i Felsted kog. 4. april så vi en enkelt flyvende. 11. maj konstaterede vi mindst 2 par i den vestlige del af kogen, og 15. og 26. juni så vi mindst 3 par flyvende i denne del. På Ulfborgsiden iagttog vi et par i området fra Poulsgård og sydpå langs dæmningen og fra Poulsgård og nordpå blev set en enkelt. Vi fandt dette år 2 reder med yngel i kogen:

1. rede:

11. og 21. maj: 9 æg i reden, hvilket må betragtes som et usædvanligt stort kuld.

27. maj: ♀ fløj af på ca. 100 meters afstand. Senere sås både ♂ og ♀ kredsede ved reden, der nu indeholdt 1 unge og 8 æg. I redokanten lå endnu et æg (koldt), som ved undersøgelse viste sig at indeholde et ret veludviklet foster. Kullet har således oprindeligt været på 10 æg, og da fuglen fløj fra reden den 11. maj har den antagelig fået et af æggene ud af reden. Forklaringen på det store kuld er sandsynligvis, at 2 ♀♀ har lagt æg i samme rede.

29. maj: 2 unger og 7 æg i reden.

8. juni: 4 unger og 4 æg i reden.

15. juni: 4 unger ringmærket. Desuden 2 rådnede æg i reden.

26. og 29. juni: 4 store unger omkring reden. Rester af Blishøne fundet ved reden.

2. rede (udfor GALSGAARDS ejendom):

21. maj: 3 æg i reden.

15. juni: 4 æg (det ene råddent).

Gennemsnittet af 23 målte æg fra 1951–53 var 50,0 mm × 38,7 mm. De største æg var: 53,3 mm × 37,7 mm og 52,0 mm × 40,8 mm, begge fra samme kuld. De mindste æg var: 46,5 mm × 37,9 mm og 50,1 mm × 36,7 mm, også fra samme kuld.

Skandinavisk Jagtfalk, *Falco r. rusticolus* L.

Ac. Tilfældig gæst. ♀ juv. skudt i Husby 22. sept. 1915. Skindet findes i Herning Museum (H. P. HANSEN) (T. DONARK 1952, p. 146).

Grønlandsk Jagtfalk, *Falco rusticolus candicans* Gm.

Ac. Tilfældig gæst. ♀ juv. skudt ved Bækmarksbro den 26. febr. 1952. Stykket ejes af førstelærer O. BENDTSEN, Brandborg skole, pr. Bækmarksbro (L. LYNEBORG JENSEN 1953, p. 96–98).

Dværgfalk, *Falco columbarius aesalon* Tunstall.

An. Trækgæst. Skudt ved Pallesbjerg plantage 8. okt. 1935 (T. DONARK 1953, p. 47). Skudt på engene syd for Thorsminde 15. okt. 1951 (H. KNOPPER).

Tårnfalk, *Falco t. tinnunculus* L.

N, An. Ret alm. ynglefugl i flere små plantager omkring fjorden. Tidligere ynglede den også i Sdr. Nissum kirke, hvorfra der findes kuld fra 1925 og 1928 (T. DONARK 1953, p. 111).

Vi gjorde følgende 4 redefund:

29. juni 1950 så vi i St. Bjergegård plantage, Nees, 4 flyvefærdige unger, der sad et stykke fra den benyttede rede. Begge gamle fugle blev hørt og set.

3. juli 1952 fandt vi i en lille plantage ved Tangsøs østende en rede med 2 unger, der blev ringmærket.

17. juni 1953 fandtes 2 par ynglende side om side i en lille plantage nordvest for Vr. Rysensten i Bøvling. Den ene rede indeholdt 2 unger + 1 språet æg og den anden 5 æg.

Agerhøne, *Perdix p. perdix* (L.).

N. Alm. ynglefugl på de omliggende marker. I forårsaftnerne hørtes dens stemme ofte.

Vagtel, *Coturnix c. coturnix* (L.).

(N). Fåtallig eller tilfældig ynglefugl. 16. juni 1953 hørte vi sammen med cand. theol. E. BEGRUP om aftenen en Vagtels slag vedvarende fra en kornmark få hundrede meter sydvest for Rysensten i Bøvling.

Trane, *Grus g. grus* (L.).

An. Fåtallig trækgæst. Omkring den 24. april 1946 så gdr. KRISTIAN BENNEDSGAARD, Smedegård, Vemb, 2 Traner på marken ned mod Storåen syd for Korsgård i Vemb. Da de fik øje på ham blev de urolige, nærmede sig hinanden og strakte hals. Snart lettede de og fløj ud over rørsåret i Felsted kog.

Jomfrutrane, *Anthropoides virgo* (L.).

Ac. Tilfældig gæst. En gammel fugl blev skudt ved Staby kort før midten af maj 1901 af JENS CHR. JENSEN, der lod fuglen udstoppe. Den findes nu på Zoologisk Museum. Han så 2 fugle. Den anden kredede nogle gange om den døde og skreg, hvorefter den forsvandt mod SØ. (H. WINGE 1902, p. 319).

Vandrikse, *Rallus a. aquaticus* L.

(N), An. Vi har ikke truffet den ved fjorden, men på Naturhistorisk Museum i Aarhus findes et eksemplar fra Nissum fjord 30. okt. 1916. På Thorsminde skole findes en udstoppet fugl, der efteråret 1951 blev fundet død under telefonledninger på Fjandegrønne syd for Thorsminde.

Grønbenet Rørhøne, *Gallinula c. chloropus* (L.).

N, An. Ret alm. ynglefugl i åerne og i tørvegrave langs fjorden, men ikke truffet i selve fjorden.

Blishøne, *Fulica a. atra* L.

N, An. Alm. ynglefugl. Den findes overalt langs fjorden, hvor der

er passende sumpvegetation. En del kan træffes hele året rundt, og de søger til åmundingerne, når isen binder fjorden. De strenge isvintre 1939–42 decimerede bestanden ret stærkt. Det hedder således i optællingsrapporten fra 1942, at Blishønsenes antal dette år i forhold til tidligere år var meget lille. Der fandtes kun 8 reder i Felsted kog. I 1945 var de under optællingen 2.–7. maj talrige næsten overalt. Den hører nu til kogens mest alm. ynglefugle, og hvert år har vi fundet en mængde reder. Eksempelvis kan nævnes, at der den 13. maj 1949 blev fundet 14 reder med æg, nemlig 1 med 14, 1 med 13, 4 med 8, 2 med 7, 1 med 6, 1 med 4, 2 med 3 og 2 med 2 æg. Også langs kanalen yngler den, og vi har endvidere fundet reder følgende steder: 14. maj 1949 blev fundet 3 reder med æg syd for Indfjordens udløb; 29. juni 1950 blev set et par med 4 unger i Søndersund og 15. maj 1953 blev fundet en rede med 2 æg ved Tangsø; 3. juni 1951 fandtes 8 reder med æg i en strandsø på Bøvling klit og 2 flyvefærdige unger ringmærkedes.

Triel, *Burhinus o. oediconemus* (L.).

Ac. Tilfældig gæst. En ♀ blev skudt ved Bøvlingbjerg 28. nov. 1910 og som udstoppet skænket Zoologisk Museum af konservator H. P. HANSEN (H. WINGE, 1912, p. 183).

Strandskade, *Haematopus o. ostralegus* L.

N, An. Alm. ynglefugl og trækgæst. Den yngler spredt langs hele fjorden, men det samlede antal ynglepar er dog ikke så stort, næppe mere end 30 par. I Felsted kog fandtes ifølge optællingen 2 par i 1942, men her har vi ikke fundet den ynglende. Reder med yngel er fundet på Bjerg mark (enkelte par), Fjandø (6–8 par i 1953), Fjandegrønne (flere par), klitsøerne på Bøvling klit (3–4 par) og engene ved Indfjordens udløb (3 par i 1953).

Vibe, *Vanellus vanellus* (L.).

N, An. Meget alm. ynglefugl på engene og markerne langs fjorden, trækgæst. Det er uden tvivl områdets almindeligste vadefugl. På de noget fjernere liggende marker fx. i Nees sogn er den noget mindre alm., og hverken i Felsted kog eller på Fjandø har vi fundet den ynglende. Det sidste sted kan den dog ses sommeren igennem, og 13. juni 1953 var der en flok på ca. 100 på øens østside. – Ved optællingen i 1953 anslog vi antallet af ynglepar på engene fra Thorsminde til Ramme å's udløb til ca. 50 par, og alene på de første 1½ km fra åens udløb var der den 13. maj 12–14 par. Samme dag så vi en hun med 5 unger på vaderne. På engene fra Bjerg i Gørding til Storåens udløb var der 15–20 par den 14. maj. 15. maj taltes 13 par på engene syd for Indfjordens udløb og 8 par langs Tangsøs sydbred. På Fjandegrønne yngler også adskillige par. Der er i det hele fundet talrige reder og ringmærket mange unger. Så snart ungerne er flyvefærdige, begynder de at strejfe rundt, og i visse perioder er der kun få ved fjorden. Således så vi 19. aug. 1952 ikke en eneste Vibe på engene nord for Thorsminde, hvor den ellers er talrig ynglefugl. – En enkelt gang har vi truffet den overvintrende, nemlig 8. jan. 1952, da vi så og hørte 4 i klitterne ca. 3 km nord for Thorsminde.

Strandhjejle, *Squatarola squatarola* (L.).

An. Ret alm. trækgæst, men kun truffet en enkelt gang om efteråret, nemlig 19. aug. 1952.

Hjejle, *Pluvialis apricaria* (L.).

An. Alm. trækgæst. Også truffet som vintergæst, idet vi 8. jan. 1952 så en flok på 15–20 Hjejler ca. 2 km nord for Thorsminde. – 14. maj 1954 iagttog vi en på de sandede marker ved Bjerg i Gørding. Den blev jaget op 2 gange på nært hold, men eftersøgning i den følgende tid gav intet resultat.

Stor Præstekrave, *Charadrius hiaticula* L.

N, An. Alm. ynglefugl spredt langs det meste af fjorden, trækgæst. Det samlede antal ynglepar anslås til 25–30. På Fjandø yngede i 1953 2–3 par og en rede med 4 æg blev fundet den 26. juni. Ved strand søerne på Bøvling klit yngede en del par og ligeledes på vaderne ind mod fjorden. På disse vader var der 3 par nord for Thorsminde, og en dununge blev fanget her den 18. juni 1953. I Felsted kog yngler den ikke, men på dæmningsresterne og langs kanalen var der 2 par, og en rede med 4 æg blev fundet i juni 1953. Endelig yngler der flere par på de sandede marker ned mod fjorden, således blev et par med 4 unger truffet på E. GALSGAARDS mark den 26. juni 1949.

Lille Præstekrave, *Charadrius dubius curonicus* Gm.

N. Fåtallig ynglefugl på tangen vest for fjorden. Vi konstaterede den første gang 3. juli 1952, idet vi fandt 1 par med 2 flyvefærdige unger i terrænet bag klitterne ved Skralbjerg 3 km syd for Thorsminde. Også på Bøvling klit yngler enkelte par. 16. juni 1953 jagede vi 2 op udfør Klydeøen. De fløj over diget til klitsøerne, og her traf vi da også 1 ynglepar den 18. juni.

Hvidbrystet Præstekrave, *Charadrius a. alexandrinus* L.

N, An. Ret fåtallig ynglefugl på tangen vest for fjorden. 3. juli 1939 blev på sandbankerne sydøst for Thorsminde fundet en få dage gammel unge og et omlagt kuld på 2 æg (C. M. POULSEN 1939, p. 115).

19. aug. 1952 så vi 2–3 stk. på vaderne syd for Thorsminde. I 1953 konstaterede vi 16. juni 1 par i klitstrækningerne udfør samme sted og 18. juni mindst 1 par på Fjandegrønne engvader. På Bøvling klit så vi 13. maj 1953 1 ved strand søerne 8 km nord for Thorsminde. Samme sted var der mindst 2 par den 17. juni.

Stor Regnspøve, *Numenius a. arquata* (L.).

An. Alm. træk- og sommergæst. Første forårsagttagelse er 21. marts 1951: 2 fløj over Gørding enge. Fra selve sommertiden kan anføres:

28. maj 1953: 11 i flok på vaderne ved St. Bjerggård strandeng.

8. juni 1953: 1 fløj over Felsted kog.

16. juni 1953: 28 i flok på vaderne nord for Thorsminde.

Når jagten i august går ind, skydes der om aftenen en mængde fra tønder på vaderne syd for Thorsminde.

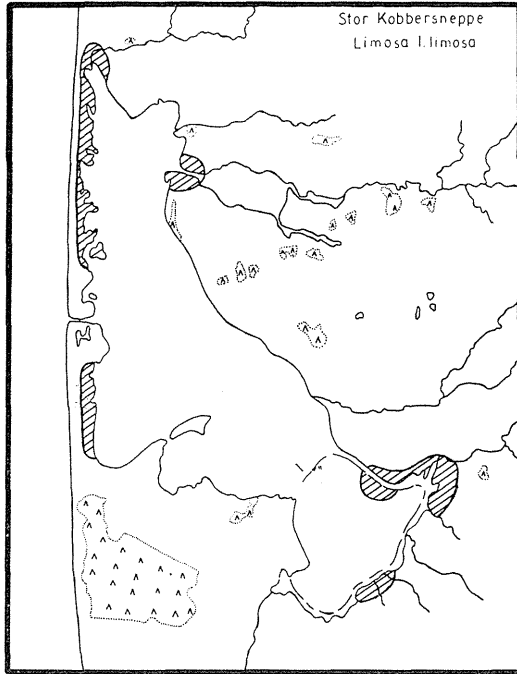

Fig. 6. Yngleområdet 1953 for Stor Kobbersneppe (*Limosa l. limosa*) i Nissum fjord, vist ved skravering.

Fig. 6. Breeding area in 1953 of Black-tailed Godwit (*Limosa l. limosa*) in Nissum Fjord, shown by hatching.

Lille Regnspøve, *Numenius p. phaeopus* (L.).

An. Ret alm. trækgæst. På forårstrækket har vi kun bemærket den i dagene 11. til 14. maj, nemlig:

- 13. maj 1949: lille flok fløj over Felsted kog.
- 12. maj 1951: flok på 20 fløj over Høvsøre, Bøvling.
- 13. maj 1951: flok på 19 overflyvende ved Indfjordens udløb.
- 14. maj 1951: flok på 10 jaget op på Bøvling klit.
- 11. maj 1953: 4 overflyvende ved Kedlen, Felsted kog.

Stor Kobbersneppe, *Limosa l. limosa* (L.).

N, An. Alm. ynglefugl på enge og græsmarker omkring fjorden. Det samlede antal par anslås til 40. – I 1917 blev den truffet ynglende i de store engdrag ved sydenden af Nissum fjord (Tokkesdal), men andre steder ved Nissum fjord blev den trods eftersøgning ikke fundet (S. M. SAXTORPH 1917, p. 111).

NIELS HARALD JENSEN skriver i en rapport til Naturfredningsrådets reservatudvalg fra en undersøgelsesrejse i maj-juni 1939: »Tiltager i antal i Felsted kog og findes i Nørkjær enge vest herfor.

Mærkeligt nok mangler den derefter helt i området nord for Felsted kog; på alle egnede lokaliteter har jeg forgæves søgt den.

Det synes altså som om arten først i de allerseneste år har besat de velegnede engstrækninger på Bøvling klit og omkring Indfjordens udløb, der i de sidste år har været artens hovedopholdssteder ved fjorden.

I Felsted kog yngler flere par, men antallet varierer her stærkt fra år til år. Ifølge optællingsrapporten til Reservatrådet var der bemærkelsesværdigt mange i 1941. Det anføres, at antallet af ynglepar synes at være fordoblet i sammenligning med 1940, men der nævnes intet om antallet af par. I 1942 anføres det også, at Stor Kobbersnepe er taget til i antal. Ynglebestanden på reservatet dette år anslås til mindst 20 par. Der blev fundet 12 reder, men nogle af fuglene havde allerede unger. I 1944 var der kun enkelte, og i 1945 anføres, at medens den tidligere var talrig, var den dette år næsten borte, idet der kun bemærkedes 1 à 2 par. – I 1951 ynglede der 2–3 par og i 1953 4–5 par i den nordøstligste del af reservatet, dels ved dæmningen og dels i de tørre områder i kogen, hvor rørene var høstede. I 1951 blev der ringmærket en unge og i 1953 fandtes 3 reder med æg.

Hovedparten af Kobbersnepperne yngler dog på engene. I 1953 talte vi 14. maj 4 par på Bjerg eng, Gørding og 15. maj 3–4 par ved Indfjordens udløb (både nord og syd for dette). Mest talrig var den dog dette år på Bøvling klit, hvor der var 10–15 par på engene ind mod fjorden og 2–3 par syd for strandsøområdet. Især i den nordlige del af disse fjordenge er den alm. Fra Fjordshule og et par km sydpå traf vi således den 13. maj alene 8–10 par ynglende. Derimod synes den at være mindre alm. på Fjandegrønne enge syd for Thorsminde. Her traf vi kun 2 par 16. juni. Se også fig. 6.

Lille Kobbersnepe, *Limosa l. lapponica* (L.).

An. Alm. trækgæst. Da vi den 11. maj 1953 kom til fjorden var der en flok på 5–600 stk. på vaderne udfør Hytteøen. Denne store flok opholdt sig her til 15. maj, hvorefter den reduceredes stærkt, og 20. maj var næsten alle fuglene borte. På samme tid steg vandstanden i fjorden, så de fleste af vadeområderne forsvandt. 15. maj var der ca. 40 på vaderne ved Indfjordens udløb, og endnu den 23. maj var der enkelte trækgæster ved Bøvling klit. – Vi har aldrig truffet den oversomrende ved fjorden. – Fra efterårstrækket kan anføres: 15. aug. 1951 blev 1 skudt på engene syd for Thorsminde (H. KNOPPER), 19. aug. 1952 sås enkelte på engene på Bøvling klit.

Sortklire, *Tringa erythropus* (Pallas).

An. Ret fåtallig trækgæst. 2. juli 1952 blev 1 set overflyvende ved Fjandø.

Rødben, *Tringa t. totanus* (L.).

N, An. Alm. ynglefugl overalt på engene langs fjorden, alm. trækgæst. I Felsted kog findes kun få steder, der egner sig for den. Dog yngler enkelte par langs dæmningsresterne. I 1942 blev antallet af ynglepar på reservatet sat til 5–6, og der fandtes 2 reder. I 1944 var

der enkelte Rødben, og iøvrigt kun få af de ellers alm. forekommende vadefugle. I rapporten fra 1945 anføres, at en del Rødben holdt til ved Svælget udfor reservatet, men der nævnes intet om ynglen. På dæmningsresterne (Nytteøen) fandt vi 11. maj 1953 en rede med 4 æg.

Langt mere almindelig er Rødbenen på engene omkring fjorden. Her har vi fundet en del reder, bl. a. 2 med 4 og 3 æg den 17. juni 1953 på engene nord for Indfjordens udløb. På fjordengene i Gørding og Ulfborg yngler mange par, og ligeledes er den talrig ynglefugl på Bøvling klit fjordenge nord for Thorsminde. Her synes den at være særlig hyppig i den nordlige del. På Fjandegrønne var der over 20 par den 16. juni 1953. Også på Fjandø yngler den. Her var der 2-3 par i 1951 og 7. juni 1953 taltes 8 par, men 13. juni opførte kun 2 par sig som ynglefugle.

Hvidklire, *Tringa nebularia* (Gunnerus).

An. Ret alm. trækgæst. Vi har set den ved fjorden følgende gange: 11. maj 1953: 2 + 4 jaget op fra en dam i Felsted kog. 1 set udfor Hytteøen. Den 14. maj s. å. blev 10 iagttaget i en fladvandet dam ved Storåens udløb, og dagen efter blev 1 set på eng ved bredden af en dam ved Felsted kog nord for Poulsgård. Senere blev 3 set flyvende. Efter 15. maj har vi ikke iagttaget arten.

Svaleklire, *Tringa ochropus* L.

An. Ret alm. trækgæst. I Felsted kog har vi set den følgende gange: 28. juni 1948 (1 overflyvende), 2. aug. 1948 (en del set) og 26. juni 1953 (1 + 1 set og hørt).

Tinksmød, *Tringa glareola* L.

N, An. Ret alm. trækgæst. I 1917 blev den truffet ved Indfjorden af Å. VEDEL TÅNING, der angiver, at den muligvis ynglede (S. M. SAXTORPH 1917, p. 111). Nu yngler den i hvert fald ikke ved selve fjorden, men derimod findes den ved nogle hedesøer på Skalstrup hede, der ganske vist kun ligger 3-4 km fra fjorden. På trækket har vi bl. a. truffet den: 2. aug. 1948 (enkelte set i Felsted kog), 3. juli 1952 (3 set ved Tangsø) og 11. maj 1953 (1 set ved dammene i Felsted kog).

Mudderklire, *Actitis hypoleucos* (L.).

An. Alm. trækgæst. På forårstrækket i 1953 traf vi den almindeligt i dagene fra 11. til 15. maj. Ved Tangsø blev således jaget 10 op den 15. maj. Derefter så vi den ikke før 26. juni, da en enkelt blev set i kogen. 3. juli 1952 blev 1 set ved Tangsø. Fra august har vi mange iagttagelser, således blev 18.-19. aug. 1952 adskillige jaget op på Thorsmindetangen – både ved havkysten, strandsøerne og fjordbredden.

Stenvender, *Arenaria i. interpres* (L.).

(N), An. Meget fåtallig og ustadig ynglefugl på Thorsmindetangen, ret alm. trækgæst. Først i juli 1939 blev 1 par med en ikke flyvedygtig unge set på sandbankerne sydøst for Thorsminde (C. M. POULSEN 1939, p. 115). 18. juni 1953 blev 2 set overflyvende fra vaderne mod havet lidt syd for Thorsminde, hvilket kunne tyde på, at arten også dette år har ynglet. 7. juni s. å. blev set 3 meget tillidsfulde individer på nordøstrevlen af Fjandø. Fra augusttrækket foreligger følgende

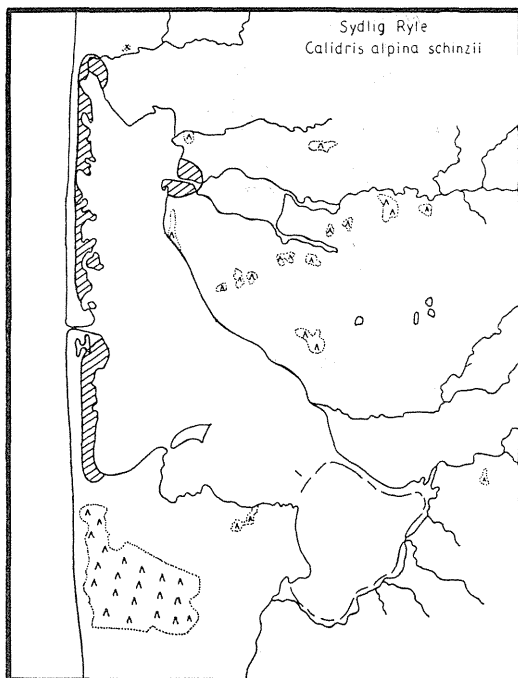

Fig. 7. Yngleområdet 1953 for Sydlig Ryle (*Calidris alpina schinzii*) i Nissum fjord, vist ved skravering.

Fig. 7. Breeding area in 1953 of Southern Dunlin (*Calidris alpina schinzii*) in Nissum Fjord, shown by hatching.

iagttagelser: 8. aug. 1939 (1 fundet død (rådden) ved Thorsminde (C. M. POULSEN)), 18. aug. 1952 (1 set ved havet 1 km syd for Thorsminde), 19. aug. 1952 (2 set på engene syd for Thorsminde).

Dobbeltbekkasin, *Capella g. gallinago* (L.).

N, An. Alm. ynglefugl i mosehuller og sumpstrækninger omkring fjorden. I Felsted kog yngler den ikke og træffes der kun på trækket. Vi har i yngletiden bl. a. truffet den i St. Bjerpegård mose og andre sumpe syd for Indfjordens udløb, 2 par 16. juni 1953 ved Ramme å's udløb, mosehullerne øst for dæmningen på kogens Ulfborgside og i de sumpede enge ved Bjerg i Gørding.

Enkeltbekkasin, *Lymnocyptes minimus* (Brünnich).

An. Ret alm. trækgæst.

Skovsneppe, *Scolopax rusticola* L.

An. Ret alm. trækgæst. 7. april 1922 blev set 15–16 stk. i Bøvling (M. KLINGE 1922, p. 68). 21. marts 1951 jagede vi 1 op på nært hold fra en grøft ved Storåens udløb. Såvidt vi kunne se, slog den sig ned i rørskovene et stykke ude. Det må siges at være en usædvanlig rastplads for en trækkende Sneppe.

Sandløber, *Crocethia alba* (Pallas).

An. Ret alm. trækgæst, men kun truffet om efteråret og kun på Thorsmindetangen. 28. aug. 1940 flok på 7 ved Thorsminde, 21. sept. 1942 3 stk. set ved Thorsminde og 12. nov. 1948 ♂ ved Thorsminde (C. M. POULSEN 1949, p. 114). 19. aug. 1952 så vi på Fjandegrønne enge ud mod fjorden 2 + 2 + 4 Sandløbere.

Islandsk Ryle, *Calidris c. canutus* (L.).

An. Ret alm. trækgæst. 8. okt. 1950 blev på Fjandø skudt en Islandsk Ryle, der var ringmærket på Revtangen, Jæren, Norge som gl. fugl den 16. sept. s. å. (H. HOLGERSEN 1951, p. 22). 18. og 19. aug. 1952 blev set flere småflokke på Fjandegrønne enge. 1 ad. og 3 juv. blev skudt.

Dværgryle, *Calidris minuta* (Leisler).

An. Ret alm. trækgæst. 18. aug. 1952 så vi en flok på 5–6 stk. på Fjandegrønne enge syd for Thorsminde. 19. aug. s. å. blev set 1 + 1 + 6 på engene nord for Thorsminde.

Sortgrå Ryle, *Calidris m. maritima* (Brünnich).

An. Fåtallig træk- og vintergæst.

Sydlig Ryle, *Calidris alpina schinzii* (Chr. L. Brehm).

N, An. Alm. ynglefugl langs den nordlige og vestlige del af fjorden, men på engene omkring Felsted kog har vi ikke fundet den ynglende. På engene ved Indfjordens udløb traf vi den 29. juni 1950 1 med 3 dununger, og her var der 17. juni 1953 3–4 ynglepar. – På Fjandegrønne traf vi adskillige ynglepar 16.–18. juni 1953 på de tørre dele af engene, og i de samme dage talte vi over 20 par på engene på Bøvling klit. Endnu så sent som 19. aug. 1952 traf vi et par med 2 dununger på engene syd for Thorsminde. På trækket var den almindelig sammen med den nordlige race. (Se også fig. 7).

Nordlig Ryle, *Calidris alpina alpina* (L.).

An. Alm. trækgæst sammen med foregående race. 11. maj 1953 var der en flok på 400 ved nordenden af Hytteøen og en flok på 10–15 ved Kedlen. Disse flokke forsvandt midt i måneden. 15. maj 1953 var der en flok på ca. 650 i selskab med Præstekraver på engene og vaderne syd for Indfjordens udløb. 18. og 19. aug. 1952 traf vi den meget talrig på træk på vaderne både nord og syd for Thorsminde. Blev også iagttaget på havstranden. De fleste var ungfugle. Kun meget få gamle fugle med brystskjold blev set.

Brushane, *Philomachus pugnax* (L.).

N, An. Alm. ynglefugl og trækgæst. Det største antal Brushøns yngler på engene omkring Indfjordens udløb. På denne lokalitet findes mindst 15 par. Enkelte par er også iagttaget på Bjerg eng i Gørding, hvor der 30. juni 1950 blev fundet 2 dununger, som blev mærket. Derimod yngler arten ikke i selve Felsted kog, selv om der på dæmningen synes at være egnede biotoper. På engene nord og syd for Thorsminde synes den mærkeligt nok at være relativ sparsom. Antallet af par har vi her anslået til ca. 10. Tæt ved Ramme å's udløb blev der 17. juni 1953 truffet et kuld på 3 få dage gamle dununger. – Endelig

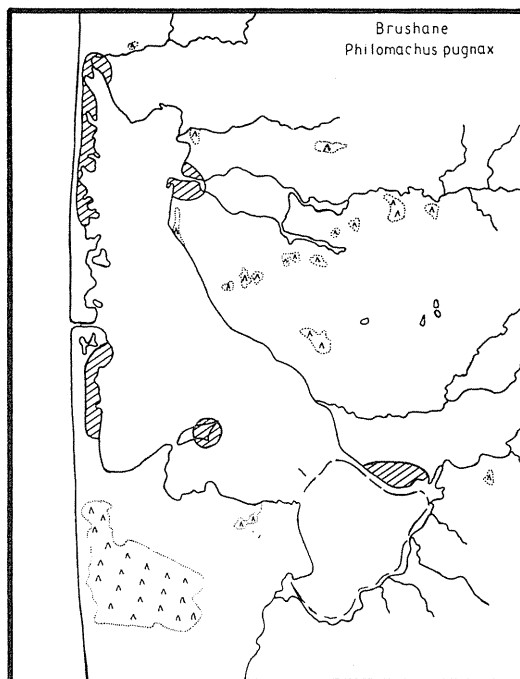

Fig. 8. Yngleområdet 1953 for Brushane (*Philomachus pugnax*) i Nissum fjord, vist ved skravering.

Fig. 8. Breeding area in 1953 of Ruff (*Philomachus pugnax*) in Nissum Fjord, shown by hatching.

yngher der 2–3 par på Fjandø. Alt i alt ca. 35 par ved fjorden. Indtil ca. 20. maj 1953 iagttog vi daglig 50–100 Brushaner ved kanalen omkring reservatet, men efter denne dato var disse trækfugle forsvundet. (Se også fig. 8).

Klyde, *Recurvirostra a. avosetta* L.

N, (An). Meget alm. ynglefugl, trækfugl. Klyden er en af fjordens karakterfugle, som man kan træffe overalt. Da Å. VEDEL TÅNING ikke nævner arten fra sit besøg ved Nissum fjord i 1917 (SAXTORPH 1917, p. 112), kunne det tyde på, at Klyden er en forholdsvis ny art ved fjorden. NIELS HARALD JENSEN foretog under en rejse i maj–juni 1939 for Naturfredningsrådets reservatudvalg en optælling af Klydebestanden ved Nissum fjord og kom til følgende resultat: Felsted kog: enkelte par, Indfjordens udløb: 5 par, ved nordenden af fjorden: 3–4 par, Tranholm: ca. 20 par, Bletholm: ca. 30 par, lige nord for Thorsminde: mindst 10 par, syd for Thorsminde: enkelte, spredte par og Fjandø: ca. 10 par. Alt i alt knapt 100 par.

I 1953 ynglede der ikke mindre end ca. 150 par, fordelt på følgende lokaliteter (se fig. 9):

1. *Bøvling klit*: Først i 1953 fik vi foretaget en grundig optælling af bestanden her. Engene og de udenfor liggende vader, der strækker sig flere km ud i fjorden, er yderst velegnede for Klyden. Ude i fjorden ca. 6 km nord for Thorsminde ligger en lille græsbevokset holm med en smal rørbræmme omkring. På denne lille ø, som vi kaldte Klydeøen, fandt vi 13. maj ca. 75 par ynglende. Følgende reder blev fundet: 1 med 5 æg, 42 med 4 æg, 18 med 3 æg, 9 med 2 æg og 2 reder med 1 æg. 12 dage senere var vi igen på øen, men da indeholdt de fleste reder kun 1 eller 2, sjældent 3 æg. Det var tydeligt, at der var blevet indsamlet æg, da vi ingen tomme æggeskaller fandt. Alligevel kom der en del unger frem, idet vi 16.–18. juni mærkede 37 unger på vaderne omkring øen. Et par km sydligere ynglede 15–20 par på engene ganske tæt ved klitvejen. Her fandtes 13. maj 5 reder, hver med 4 æg. Endelig fandt vi 16. juni på en ganske lille holm på ca. 5 × 50 m endnu et stykke sydligere en koloni på 16 par. Kuldenes størrelse: 4, 4, 4, 4, 4, 4, 4, 4, 4, 3, 3, 2, 2 og 2 æg. Denne sidste koloni er sikkert dannet af par, der har fået deres reder på Klydeøen plyndrede omkring 15. maj. Foruden ovennævnte tre større kolonier ynglede adskillige par spredt på den 9 km lange engstrækning fra Ramme å's udløb til Thorsminde. Foran diget ved de fladvandede strandsøer så vi 17.–18. juni 20–30 Klyder, der opførte sig som ynglefugle. Reder fandtes imidlertid ikke, så det har uden tvivl drejet sig om fugle, der har mistet æg eller unger.

2. *Fjandegrønne*. På disse mere tørre engstrækninger, der ligger syd for Thorsminde, ynglede i 1953 kun 2–3 par.

3. *Fjandø*. I 1927 kun 1 enkelt par (H. PEDERSEN 1927, p. 13). Her har vi optalt antallet af ynglende Klyder siden 1951. Dette år fandtes mindst 15 par ynglende spredt langs kysten. Det følgende år, 1952, var antallet af ynglepar kun ca. 5. I 1953 fandtes en koloni på 12 par på øens nordøstspids. Rederne var her anbragt i sand med meget sparsom udføring.

4. *Felsted sandrevle*. Er dannet ved oppumpning af sand fra sejlrenden. Revlen har ingen vegetation og overskylles ofte ved højvande. Ikke desto mindre forsøger hvert år et antal Klyder at yngle. Den 13. maj 1951 så vi 29 individer på revlen, og i sandet fandtes 2 reder med 2 og 1 æg. Da vi igen besøgte revlen 25. juni var der ikke spor af hverken æg eller unger, så revlen havde sikkert været overskyllet i det mellemliggende tidsrum. 17. juni 1951 sås 35–40 Klyder på sandrevlen og fandtes 18 reder med æg. 11. maj 1953 var der 8 reder, hver med 1 æg, men også disse blev senere ødelagt af højvande.

5. *Indfjordens udløb*. Arten ynglede i 1949, da vi 2. aug. fandt 2 døde dununger. 1950 muligvis ynglende. I de sidste par år synes denne lokalitet at være blevet opgivet som yngleplads, skønt man til stadighed kan se Klyder på vaderne.

Ifølge arkivmaterialet hos Reservatrådet skulle Klyden have ynglet på reservatet i årene før 1942. 1942–44: ingen ynglende Klyder. Heller ikke i vores undersøgelsestid fra 1948 til 1953 har vi konsta-

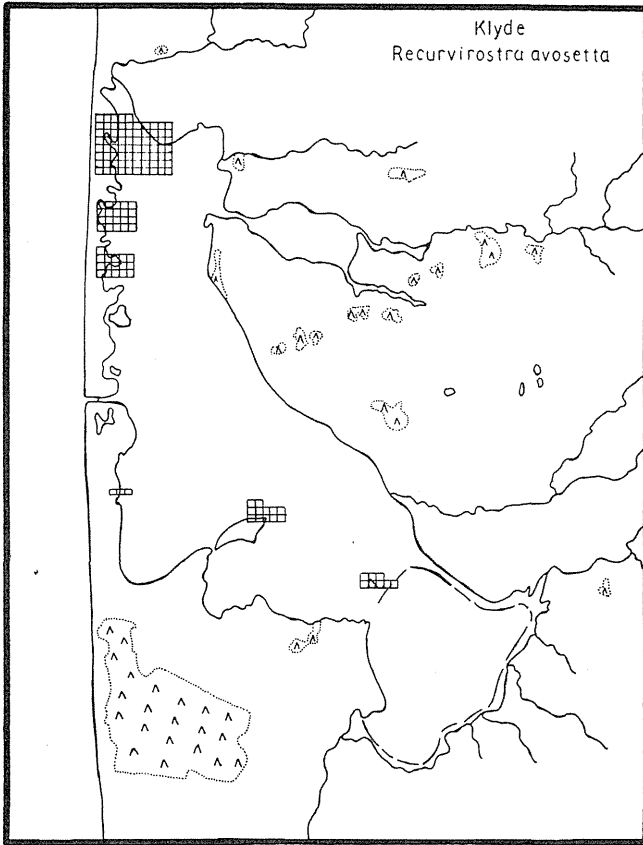

Fig. 9. Fordelingen 1953 af de ynglende Klyder (*Recurvirostra avosetta*) i Nissum Fjord. Hver kvadrat er et par.

Fig. 9. Distribution in 1953 of breeding Avocets (*Recurvirostra avosetta*) in Nissum Fjord. Each square demotes one pair.

teret arten som ynglefugl på reservatet. – I sidste halvdel af juli og hele august ses flokke af Klyder ved hele fjorden. Hyppigst holder 30–40 fugle sammen i flok.

Thorshane, *Phalaropus fulicarius* (L.).

Ac. Tilfældig gæst. Gl. ♀ skudt ved Thorsminde 1. nov. 1949 (C. M. POULSEN 1949, p. 114).

Mellemkjo ve, *Stercorarius pomarinus* (Temminck).

(An). Fåtallig gæst. 1 skudt på Fjandegrønne 20. aug. 1951 (H. KNOPPER). Ung ♂ skudt 31. dec. s. å. i Felsted kog (E. GALSGAARD).

Alm. Kjo ve, *Stercorarius parasiticus* (L.).

An. Fåtallig gæst. ♂ juv. Thorsminde 11. aug. 1922 (Aarhus naturhistoriske Museum).

Stormmåge, *Larus c. canus* L.

N, An. Meget alm. ynglefugl på Fjandø, spredt ynglefugl på Bøvling klit. Alm. strejfgæst ved hele fjorden. Kolonien på Fjandø er spredt over det meste af øen og derfor umulig at optælle helt nøjagtigt. Mellem 300 og 400 par yngede i 1953. Den synes efterhånden at have fortrængt Hættemågen, der for få år siden dominerede på øen. – De enkelte par på Bøvling klit yngler spredt på engene ofte tæt ud til fjorden. Der er ingen tendens til kolonidannelse. Tidligere fandtes også enkelte par i den store hættemågekoloni ved Kedlen. Denne koloni forsvandt i 1944 (se under Hættemåge). Til alle årstider kan man se Stormmåger ved fjordens forskellige afsnit.

Sølvmåge, *Larus argentatus* Pont.

N, An. Fåtalig ynglefugl på Fjandø. Alm. strejfgæst ved hele fjorden. Kolonien på Fjandø talte i 1951 20–30 par, der var spredt over et temmelig stort areal på øens nordøstlige del. Den 17. juni dette år fandt vi flere reder med æg, og enkelte dununger blev set. 1953 yngede kun ca. 10 par. Ved den øvrige del af fjorden yngler arten ikke, men den ses ofte strejfende, ligesom småflokke ofte slår sig ned på vaderne. Dog skal den, efter oplysninger fra Reservatrådet, enkelte år have ynglet i ringe antal i den tidligere hættemågekoloni på dæmningsresterne omkring Kedlen.

Sildemåge, *Larus fuscus* L.

An. Fåtalig gæst ved havet. 18. aug. 1952 blev 2 + 4 set på stranden nord for Thorsminde.

Svartbag, *Larus marinus* L.

An. Ret alm. strejfgæst ved fjorden hele året. Ses oftest stående i småflokke på forskellige revler, fx. sandrevlen ved Felsted kog og ved Fjandø. På disse bestemte steder kan man ved hvert besøg selv igen-nem længere tidsrum se det samme antal. De fleste er unge, ikke ud-farvede fugle, men der kan være enkelte gamle imellem.

Hættemåge, *Larus r. ridibundus* L.

N, An. Meget alm. ynglefugl og strejfgæst. Indtil 1944 fandtes en meget stor koloni i Felsted kog, hvor Reservatrådet fra 1936 til 1944 hvert år lod foretage ægindsamlinger. De forskellige år er der samlet æg i følgende antal:

1936: 3600 stk.	1941: 10241 stk.
1937: 7265 -	1942: 17995 -
1938: 8183 -	1943: 25800 -
1939: 19975 -	1944: 1800 -
1940: 17672 -	

Disse tal kan give en del oplysninger om svingningerne i koloniens størrelse. Antallet af ynglende måger er aftaget meget stærkt i 1944, og det kan tilføjes, at mågerne i 1945 fuldstændig havde opgivet Felsted kog som yngleplads. Den væsentligste årsag hertil var sikkert den voldsomme ægindsamling, men muligvis spiller det også en rolle, at rederne i 1944 gentagne gange blev ødelagt af højvande, og at der

i vinteren 1944–45 kun blev høstet ganske få rør omkring kolonien. Mågerne vil meget nødig bygge rede mellem de høje rør. Hvor den store koloni er flyttet hen, er vanskeligt at sige, men en del af mågerne har sikkert slået sig ned på Fjandø (E. TORP PEDERSEN 1952, p. 43). I 1949 forsøgte Hættemågen igen at anlægge en koloni i reservatet, men det drejede sig kun om ca. 30 par, og de forsvandt snart igen. Et par kilometer nord for reservatet på et par småøer syd for Damhusåens udløb fandtes i 1953 et par små kolonier. På Fjandø findes fjordens største koloni i øjeblikket. 1500–2000 par blev kolonien anslået til i 1951. 1952 var der tegn på tilbagegang og 1953 ynglede kun et halvt hundrede par, fordelt på den yderste del af de tre tanger, der fra øen går i retningerne SV., NØ. og SØ. Det var tydeligt, at den har måttet vige for Stormmågen, der er tiltaget stærkt de seneste par år. Til gengæld havde Hættemågerne befolket en lille holm, der ligger nogle hundrede meter fra nordkysten af hovedøen. Her fandtes 13. juni 1953 175 reder med æg. – Ved Indfjordens udløb ynglede i 1949 nogle få par i en lille mose. – Endelig forekommer der flere småkolonier på Bøvling klit, dels på engene og her særlig på de små holme, fx. Bletholm og Klydeøen, og dels i strandserne foran diget. Alt i alt ynglede her i 1953 ca. 150 par. – Men iøvrigt kan Hættemågen ses strejfe omkring i alle fjordens afsnit sommeren igennem. Hen i august aftager antallet mærkbart, og om vinteren ses den i betydelig mindre antal end i sommertiden.

Dværgmåge, *Larus minutus* Pallas.

(N), An. Tidligere ynglefugl. Fåtallig strejfgæst. »I Zoologisk Museums ægsamling findes et 3-kuld mærket: Nissum fjord 1.–VI–1912, AMOR HANSEN. Om dette kuld har AMOR HANSEN fortalt mig, at han fandt det i en ægsamlers kurv mellem hættemågeæg indsamlet ved Felsted kog« (F. SØGÅRD ANDERSEN 1945, p. 38). – ♀ juv. Staby 25. maj 1913. Findes på Herning Museum (H. SCHEEL 1925, p. 23). – TÅNING besøgte Nissum fjord 24. juni 1917 uden at se Dværgmåger (F. SØGÅRD ANDERSEN 1945, p. 38). – J. TANG PETERSEN så den 6. juni 1920 på Nissum fjord 6 Dværgmåger, der kredsedede omkring hans båd, og de holdt sig nu sommeren igennem ved fjorden. I sommeren 1921 blev der skudt en udfarvet fugl (O. HELMS 1930, p. 148). – Ad. ♂ Nørre Vosborg, Nissum fjord 4. maj 1921. AMOR HANSEN mener, at arten sikkert har ynglet i årene 1920–30 (F. SØGÅRD ANDERSEN 1945, p. 38). – Den 31. maj 1927 blev 5 unge fugle set på en sandrevle på den østlige spids af Fjandø (HANS PEDERSEN 1927, p. 13). – 2 par havde i 1941 rede mellem Hættemåger og Terner på den gamle dæmning syd for Kedlen (Reservatrådet). – Den 27. maj 1951 iagttog vi en flok på 8–10 stående på vaderne vest for Kedlen. Det var udelukkende ikke udfarvede ungfugle. Samme år i december blev 1 set ved havnen i Thorsminde (H. KNØPPER). Endelig iagttog vi 7. juni 1953 en ikke udfarvet Dværgmåge ved Felsted sandrevle. Den var meget tillidsfuld.

Ride, *Rissa t. tridactyla* (L.).

An. Regelmæssig, men fåtallig strejfgæst. Kun en eneste oplys-

ning fra selve fjorden foreligger. J. TANG PETERSEN skriver fra Nørre Vosborg: »Jeg har flere gange i denne vinter (1916–17) haft lejlighed til at iagttage den Tretåede Måge. 19. febr. blev der fundet et eksemplar på fjorden, 25. febr. blev der skudt en ved åen, begge fuglene var næsten helt udfarvede og i god stand. Der holdt stadig en flok til ved åen« (S. M. SAXTORPH 1917, p. 114). Vore egne iagttagelser stammer udelukkende fra havstranden på Bøvling klit. 8.–9. jan. 1952 så vi flere flyvende langs havstokken nord for Thorsminde. 20 oversomrende individer traf vi 17. juni 1953 omtrent samme steds. De stod på stranden sammen med andre måger.

Sortterne, *Chlidonias n. niger* (L.).

(N), An. Fåtalig ynglefugl, dog noget ustadig. Ret alm. trækgæst. – I juni 1917 traf Å. VEDEL TÅNING (1921, p. 58) arten ynglende 2 steder ved fjorden: Ved sydenden (antal ikke bestemt) og ved Indfjorden (antal ikke bestemt). – I 1949 ynglende 2–3 par i en moseagtig engstrækning lidt syd for Indfjordens udløb. Den 26. juni fandtes 2 reder med 6 og 3 æg. Det store kuld på 6 æg må sikkert hidrøre fra 2 ♀♀. – I årene 1950–52 blev arten ikke konstateret som ynglefugl, men sås ofte på træk, særlig i kanalen ved Felsted kog, til sidst i maj. Ved Tangsø traf vi 20 individer den 15. maj 1953. Flere påbegyndte reder i kogleaksbæltet på søens sydside blev fundet. En iagttagelse 17. juni s. å. af 10 Sortterner på insektjagt over markerne ved Rysensteen i Bøvling lader formode, at arten yngler i moser langs Ramme å, hvor der er flere gode biotoper.

Sandterne, *Gelochelidon n. nilotica* (J. F. Gmelin).

(N), An. Meget fåtalig og ustadig ynglefugl på Fjandø. Under optællingen i Felsted kog i 1943 sås arten ofte og ynglende muligvis på eller i nærheden af reservatet (Reservatrådet). Kun i 1951 har vi med sikkerhed konstateret den ynglende, idet vi 17. juni fandt 2, måske 3, reder, der tilhørte denne art. Kun få par ynglende. – 13. juni 1953 iagttoges 3–4 overflyvende et par gange, men tegn på ynglen blev ikke fundet.

Fjordterne, *Sterna h. hirundo* L.

N, An. Alm. ynglefugl, trækgæst. Yngler flere steder ved fjorden ofte i blandede kolonier med Havterne (*Sterna paradisaea* Pont.). På selve reservatet ynglende arten ikke i årene 1948–53, men tidligere skal den have ynglet i de store mågekolonier ved Kedlen. Således fandtes her i 1942 23 reder af Alm. Terne (Reservatrådet). – Lidt nord for reservatet på de gamle dæmningsrester syd for Damhusåens udløb fandtes i 1953 et par mindre, blandede kolonier. Også på Fjandø ynglende arten. I en mose på øens østside fandtes 16. juni 1953 en koloni på 30–40 par, dog vist enkelte Havterner imellem. Desuden ynglende få par på nordøstspidsen i en større koloni af Havterner. På Bøvling klit ynglende muligvis enkelte par (se nedenstående art). – På trækket er arten hyppig i april og først i maj, særlig i kanalen omkring kogen.

Havterne, *Sterna paradisaea* Pontoppidan.

N, An. Alm. ynglefugl, trækgæst. Yngler på de samme lokaliteter

som foregående art, men forholdet mellem antal ynglepar af de to arter er i de blandede kolonier ofte omvendt proportionalt. På de ovenfor omtalte småøer syd for Damhusåens udløb ynglede i 1953 omtrent lige mange af begge arter. På Fjandø fandtes samme år få par i en mose med Fjordterne-koloni, og en større koloni på ca. 75 par på nordøstspidsen iblandet enkelte par Fjordterner. På en lille holm lidt nord for øen talte vi 13. juni 33 reder af denne art. Kolonierne på Bøvling klit er næsten rene Havterne-kolonier. Dog kan enkelte ynglepar af foregående art findes, særlig i de kolonier, der ligger ved fjorden. Derimod findes rene Havterne-kolonier på den stenede mellemstrand foran diget. Ialt yngler ca. 50 par. På sandbankerne sydøst for Thorsminde var der 18. juni 1953 ca. 20 ynglende par.

Dværgterne, *Sterna a. albifrons* Pallas.

N, An. Ret alm. ynglefugl, men yngler spredt og i ringe antal. På Fjandø sås 17. juni 1951 5–8 eksemplarer, så enkelte par har sikkert ynglet. Ikke set under vore besøg i 1953. Det største antal findes på tangen mellem fjorden og havet. 17.–18. juni 1953 så vi således en del flyve skrigende omkring på mellemstranden ved klitsøerne på Bøvling klit. Reder blev dog ikke fundet. 18. juni fandt vi en rede med 3 æg på sandbankerne sydøst for Thorsminde. Der fandtes her en mindre koloni, men de øvrige reder var endnu tomme. Iøvrigt kan arten somme-
meren igennem ses ved hele fjorden, næsten altid flyvende parvis sammen.

Splitterne, *Sterna s. sandvicensis* Latham.

(N), An. Tidligere ynglefugl på Fjandø, ret alm. sommergæst. Ifølge HØRRING (1934, p. 77) skal arten have ynglet på Fjandø. I juni 1953 iagttog vi flere gange enkelte par på øen, men det lykkedes ikke at finde bevis for ynglen. På Bøvling klit og Fjandegrønne ses den hyppigt overflyvende parvis i maj–juli. I første halvdel af august stiger antallet betydeligt, således sås mange overflyvende ved Thorsminde 18.–19. aug. 1952. Også ved Indfjordens udløb er arten flere gange set. Derimod har vi aldrig iagttaget den ved Felsted kog, så det er åbenbart sjældent, at den fjerner sig ret langt fra havkysten.

Søkonge, *Plotus a. alle* (L.).

(An). Uregelmæssig vintergæst. J. TANG PETERSEN meddeler fra egnen ved Nørre Vosborg: »Nov. 1917: 1 set ved Storåen. Nogle dage senere efter stærk NV. storm blev 8 iagttaget på en oversvømmet roemark, samme dag blev der ved Vemb fanget et levende eksemplar. Senere blev der fundet flere døde ved byen. En uge efter stormen blev der fundet 4 på engen ved Nr. Vosborg pl. Den 23. nov. 1917 fandtes 1 under en telefontråd tæt ved Vemb, 2 dage senere 1 i udkanten af byen. 27. jan. og 12. febr. 1918 fandt jeg resterne af 1« (O. HELMS 1930, p. 148). – En Søkonge blev skudt ved Nees pr. Vemb den 10. jan. 1925 (Kons. H. P. HANSEN) (R. HØRRING 1928, p. 345). – 1 ved Thorsminde 10. nov. 1940 (C. M. POULSEN 1949, p. 115).

Alk, *Alca torda* L.

An. Alm. vintergæst på havet, muligvis også i fjorden. Findes ofte

opskyldet på havstranden, således et næsten friskt eksemplar 500 m nord for Thorsminde 7. jan. 1952.

Lomvie, *Uria aalge* (Pontoppidan).

An. Alm. vintergæst på havet, muligvis også i fjorden. Gentagne gange opskyldet på havstranden, fx. 14. maj 1951: 2 stk. 5 km nord for Thorsminde.

Ringdue, *Columba p. palumbus* L.

N, An. Alm. ynglefugl i plantagerne omkring fjorden – også i de ganske små plantager. Redefund i St. Bjergegård pl., Nees i 1949, 1950, 1951 og 1953, Fjordvang pl. (Bøvling) 1951 og i en plantage ved østenden af Tangsø i 1953.

Turteldue, *Streptopelia t. turtur* (L.).

Ac. Som tilfældig gæst har den flere gange gæstet fjordens omegn. Sept. 1885: set i Pallesbjerg have v. Ulfborg (COLLIN 1895, p. 73). Ca. 24. maj 1917: ♂ ad. (I D.O.F.T. 19, p. 24 opgivet som ♀ ad.) skudt ved Staby pr. Ulfborg ifølge meddelelse fra konservator H. P. HANSEN. Skindet i Herning Museum (R. HØRRING 1919, p. 289). – 26. maj 1923: ♀ ad. skudt ved Bækmarksbro ifølge meddelelse fra konservator H. P. HANSEN (R. HØRRING 1924, p. 193).

Gøg, *Cuculus c. canorus* L.

N, An. Ret alm. ynglefugl. Under vore besøg ved fjorden har vi ofte hørt den kukke i sidste halvdel af maj og i juni. Der foreligger ingen fund af æg eller unger. I juni 1953 holdt en ♂ i længere tid til på hytteøen. Den brugte taget på et lille skur som fast udkikspost, og fløj herfra på jagt efter sommerfuglelarver i nogle nælder.

Kirkeugle, *Athene n. noctua* (Scopoli).

N. Yngler i enkelte af omegnens kirketårne. 17. juni 1953 iagttaget vi 1 ved Bøvling kirke.

Skovhornugle, *Asio o. otus* (L.).

N. Ret alm. ynglefugl i flere af omegnens plantager. 13. maj 1951 blev 1 fundet død i en lille plantage ved Sønder Krogshede i Bøvling, og samme dag blev 1 set i Krogshede plantage.

Mosehornugle, *Asio f. flammeus* (Pontoppidan).

An. Ret alm. træk- og vintergæst. 9. jan. 1952 blev 1 jaget op flere gange i klitterne på Bøvling klit 3 km nord for Thorsminde.

Natrav, *Caprimulgus e. europaeus* L.

(N), An. Undtagelsesvis ynglefugl ved fjorden. Først i juli 1939 blev 1 par fundet ynglende på en ø – bevokset med store græstuer – syd for udløbet ved Thorsminde (C. M. POULSEN 1939, p. 114). Det må siges at være et højst usædvanligt ynglested for denne fugl.

Mursegler, *Apus a. apus* (L.).

An. Alm. trækgæst. Den er set overflyvende adskillige gange fra sidst i maj til hen i juli, oftest 4–6 fugle ad gangen.

Isfugl, *Alcedo atthis ispida* L.

An. Ret alm. træk- og vintergæst ved Storåen og ved Skærum mølles sluseværk. I vinteren 1916–17 blev den også set ved voldgraven ved Nørre Vosborg ifølge meddelelse fra J. TANG PETERSEN. I 1919

blev den set fra 2. okt til ca. 22. nov., i 1920 fra 20. juli til 25. okt. og i 1921 fra begyndelsen af august. I vintertiden holdt der sig 1 eller 2 ved Skærum Mølles sluseværk (O. HELMS 1930, p. 151).

Hærflugt, *Upupa e. epops* L.

Ac. Tilfældig gæst. I Herning Museum findes ifølge meddelelse fra konservator H. P. HANSEN en ♀ fra Bøvling klit 26. aug. 1921 (H. SCHEEL 1925, p. 24).

Grønspætte, *Picus v. viridis* L.

An. Ret alm. strejfgæst i plantager og større haver omkring fjorden. J. TANG PETERSEN meddeler fra Nr. Vosborg, at han den 2. aug. 1920 så 1, der kom flyvende lavt over gården og siden jævnligt holdt sig i haven og plantagen til den 16. sept. I 1921 hørte han 1 skrige i haven den 14. okt., og den blev der til 20. nov. (O. HELMS 1930, p. 152).

Stor Flagspætte, *Dryobates major* (L.).

N, An. Ret alm. strejfgæst omkring fjorden. I begyndelsen af juli 1939 blev 2 gamle + 3 unger set i en have med 6 alen høje granstammer som rækværk i Thorsminde. Kun en halv time varede besøget, så forsvandt spætterne mod nord (C. M. POULSEN 1939, p. 118).

Sanglærke, *Alauda a. arvensis* L.

N, An. Alm. yngleflugt på alle de omliggende marker og enge. Flere redefund er gjort på Bøvling klit og på marker og enge i Gørding. En del par yngler på dæmningsresterne omkring Felsted kog, og 1953 ud-rugede et par unger på hytteøen (også dæmningsrest) kun et par meter fra selve den hytte, vi boede i. Også på Fjandø yngler flere par. 8. jan. 1952 traf vi 10 overvintrende på en mark lidt nordøst for Thorsminde.

Toplærke, *Galerida c. cristata* (L.).

N, An. 19. aug. 1952 blev 1 set og hørt i Thorsminde, hvor den antages at yngle.

Bjerglærke, *Eremophila alpestris flava* (J. F. Gmelin).

An. Fåtalig, dog visse år ret alm. vintergæst. Ved Nørre Vosborg har J. TANG PETERSEN kun set den en enkelt gang, nemlig i julen 1919; den færdedes da på en mark sammen med Snepurve (O. HELMS 1930, p. 153). 15. okt. 1923 blev en ♂ skudt ud af en lille flok ved Tønder (Flynder?) ved Bækmarksbro, meddeler konservator H. P. HANSEN, der modtog fuglen til udstopning (R. HØRRING 1924, p. 194).

Landsvale, *Hirundo r. rustica* L.

N, An. Alm. yngleflugt på de fleste gårde omkring fjorden. De større gårde kan huse adskillige par, således ynglede omkring 8 par i 1949 på Nr. Vosborg. Ligeledes yngler den almindeligt i Thorsminde. Vi har også flere gange fundet den ynglende på jagthytter helt ude i fjorden. I 1953 ynglede et par på den jagthytte, vi boede i – bygget på en dæmningsrest ca. 200 m fra land. 18. juni 1953 fandt vi 2 reder på en jagthytte på Bleholm. På sine jagter efter insekter kan man se den overalt ved fjorden.

Bysvale, *Delichon u. urbica* (L.).

N, An. Yngler ved enkelte større gårde øst for fjorden. På Ulfund i Nees findes hvert år en koloni. Den talte i 1950 ca. 20 par. Ved Nr.

Vosborg blev flere set flyvende den 1. juli 1950, og enkelte gange er den set på insektjagt over Ulfborgsiden af Felsted kog. Det drejer sig sikkert om fugle, der yngler på gårde i Ulfborg.

Digesvale, *Riparia r. riparia* (L.).

N, An. Alm. ynglefugl, hvor passende skrænter findes. Vi har fundet følgende tre kolonier i fjordens omegn: 1) Grusgrav ved Blæsbjerg, Staby (1948), 2) Skrænt ved Nr. Fjand i Sdr. Nissum (ret stor koloni i 1951) og 3) Kanalbrink ved Bjerg i Gørding (lille koloni i 1950). Arten ses iøvrigt alm. på insektjagt næsten overalt ved fjorden.

Ravn, *Corvus c. corax* L.

Ac. Tilfældig gæst. 22. jan. 1952 blev 1 set siddende på en pæl udenfor fiskerikontrollør H. KNOPPERS hus i Thorsminde (frost- og sneperiode).

Gråkrage, *Corvus corone cornix* L.

N, An. Ret alm. ynglefugl i omegnens plantager. 4. juni 1951 blev set et par med udføjne unger i St. Bjergegård pl. i Nees. I 1953 yngede 2 par i lave piletræer langs dæmningen på Ulfborgsiden af Felsted kog. 15. maj blev begge reder fundet, men de var udplyndrede. Æggeskaller blev fundet ved den ene. I yngletiden kan omegnens Krager ses strejfende ved fjorden, dog mest enkeltvis eller få sammen.

Råge, *Corvus f. frugilegus* L.

An. Ret fåtallig strejfgæst ved fjorden, da der er omkring 20 km til nærmeste koloni. 11. maj 1953: 2 overflyvende over Kedlen ved Felsted kog.

Allike, *Coloeus m. monedula* (L.).

N, An. Yngler i flere kirketårne omkring fjorden, men ret fåtallig strejfgæst ved denne.

Husskade, *Pica p. pica* (L.).

N, An. Alm. ynglefugl i omegnens plantager og gårdhaver; men den har ingen tilknytning til selve fjorden.

Nøddekrige, *Nucifraga caryocatactes* (L.).

Ac. Tilfældig gæst. Konservator CLAUSEN, Ribe, havde i efteråret 1911 1 eksemplar fra Ulfborg til udstopning (P. JESPERSEN 1913, p. 116). Ifølge meddelelser fra J. JEPPESEN blev enlige Nøddekriger set flere steder i egnen omkring Staby pr. Ulfborg i efteråret 1913. Til Ulfborg er i efteråret og vinterens løb indkommet nogle få Nøddekriger til udstopning (P. JESPERSEN 1915, p. 205).

Skovskade, *Garrulus g. glandarius* (L.).

N, An. Ret alm. ynglefugl i flere af omegnens plantager. 2. juli 1949 blev flere set i Nr. Vosborg plantage, og en gl. rede blev fundet.

Musvit, *Parus m. major* L.

N, An. Ret alm. ynglefugl i de større gårdhaver øst for fjorden, fx. set med udføjne unger i Nr. Vosborg have 29. juni 1948.

Blåmejse, *Parus c. caeruleus* L.

N, An. Synes at være ret fåtallig ynglefugl i fjordens omegn. 26. juni 1949 blev den set i en have ved Skalstrup i Nees sogn.

Sortmejse, *Parus a. ater* L.

N, An. Alm. ynglefugl i omegnens plantager.

Topmejse, *Parus cristatus mitratus* Chr. L. Brehm.

N, An. Alm. ynglefugl i plantagerne omkring fjorden, fx. er 1 par set hvert år i St. Bjergegård plantage.

Vandstær, *Cinclus c. cinclus* (L.).

An. Fåtalig vintergæst ved åerne. På Naturhistorisk Museum i Aarhus findes en ♂ ad. fra Vemb 11. dec. 1921.

Gærdesmutte, *Troglodytes t. troglodytes* (L.).

N, An. Yngler meget fåtaligt i enkelte større gårdhaver øst for fjorden. 1. juli 1950 blev den hørt synge i Nr. Vosborg have, hvor den sikkert yngler. 9. jan. 1952 blev 1 set i krat af havtorn ca. 3 km syd for Thorsminde.

Sjagger, *Turdus pilaris* L.

An. Ret alm. træk- og vintergæst. 8. jan. 1952 blev den set i et krat af havtorn lidt øst for Thorsminde.

Sangdrossel, *Turdus ericetorum* Turton.

An. Yngler ikke i plantagerne i fjordens nærmeste omegn, men er alm. på træk.

Vindrossel, *Turdus m. musicus* L.

An. Alm. på træk.

Solsort, *Turdus m. merula* L.

N, An. Alm. ynglefugl i haver og plantager omkring fjorden. Redefund er gjort følgende steder: Skovlund, Nees (1949), Nr. Vosborg have (1949), Gørding, i en have tæt ned mod fjorden (1951) og i St. Bjergegård plantage (1953).

Grå Digesmutte, *Oenanthe o. oenanthe* (L.).

(N), An. Alm. trækgæst, muligvis fåtalig ynglefugl. Vi har ikke truffet den i yngletiden, men i begyndelsen af juli 1939 blev nogle set ved Thorsminde (C. M. POULSEN 1939, p. 119). 12. maj 1951 blev en enkelt set på Høvsøre, Bøvling. 18.-19. aug. 1952 var den alm. på træk ved Thorsminde.

Bynkefugl, *Saxicola rubetra* (L.).

N, An. Ret alm. ynglefugl på engene. Omkring Felsted kog har vi truffet den ret sparsomt. 2. juli 1950 var der flere på engene vest for Poulsgård på Ulfborgsiden, og 14. maj 1953 blev 1 set på engen udfor Bjerg i Gørding. – Der yngler flere par i Nees: 29. juni 1950 blev 1 par set ved Nørager, flere blev set ved Indfjordens udløb 14. maj og 26. juni 1949 og ligeledes langs vejen derfra til Nees kirkeby. Ved broen over Damhuså ved Nørby blev 1 par set den 2. juli 1950. – På Bøvling klit yngler enkelte par – især langs vejen. 16. juni 1953 blev set 6-8 par og udføjne unger i klitområderne på Fjandegrønne.

Rødhals, *Erithacus r. rubecula* (L.).

N, An. Fåtalig ynglefugl i enkelte af de større haver og plantager øst for fjorden. fx. i Nr. Vosborg plantage, hvor arten blev set og hørt synge 2. juli 1949.

Havesanger, *Sylvia b. borin* (Boddaert).

N, An. Ret alm. ynglefugl i de få større haver øst for fjorden. I Nr. Vosborg have er den alm. ynglefugl og blev her truffet i 1948, 1949 og 1950.

Munk, *Sylvia a. atricapilla* (L.).

N, An. Meget fåtallig og spredt forekommende ynglefugl. Kun truffet en eneste gang, nemlig 16. juni 1953, da en blev set og hørt synge i et krat i den nordøstlige del af Husby klitplantage.

Tornsanger, *Sylvia c. communis* Latham.

N, An. Alm. ynglefugl omkring fjorden.

Vi har truffet den følgende steder: Nørby plantage, Gørding (30. juni 1950), St. Bjergegård plantage, Nees (29. juni 1950), 3-4 steder langs vejen fra Skalstrup til Indfjordens udløb, Nees (15. maj 1953), ved dæmningen på Ulfborgsiden af kogen fra Poulsgård og nordpå (15. maj 1953), Fjordvang pl., Bøvling (12. maj 1951) og i bevoksninger af havtorn på Fjandegrønne syd for Thorsminde (enkelte par 18. juni 1953).

Gærdesanger, *Sylvia c. curruca* (L.).

N, An. Ret alm. ynglefugl i haverne omkring fjorden. 26. juni 1949 blev fundet en rede med 7 unger + 1 surt æg på Nees kirkegård. Altså et usædvanligt stort kuld. 12. maj 1951 blev den hørt synge i Vestermark pl. i Bøvling. 15. maj 1953 hørtes den synge fra flere haver langs vejen gennem Nees sogn fra Gørding kirke til Indfjordens udløb.

Gulbug, *Hippolais i. icterina* (Vieillot).

N, An. Alm. ynglefugl i flere haver – dog især de større – omkring fjorden. 29. juni 1948 sang flere ♂♂ i Nr. Vosborg have, og 26. juni 1949 sang den i flere haver i den vestlige del af Nees sogn. På Thorsmindetangen har vi aldrig truffet den.

Løvsanger, *Phylloscopus t. trochilus* (L.).

N, An. Alm. ynglefugl i plantager og større haver øst og syd for fjorden. På Thorsmindetangen har vi ikke truffet den. Vi har iagttaget den i yngletiden følgende steder: Nr. Vosborg have og pl. (ved hvert besøg i 1948, 1949 og 1950), småplantager i Kytterup ved Ulfborg (2. juli 1950), småplantager langs vejene i Nees fra Skalstrup til Indfjordens udløb (maj-juni 1949 og 15. maj 1953), St. Bjergegård plantage, Nees (4. juni 1951 og 28. maj 1953) og Fjordvang, Vestermark og Krogshede plantager i Bøvling (12. maj 1951).

Rørsanger, *Acrocephalus s. scirpaceus* (Hermann).

N, An. Alm. ynglefugl på egnede steder, dvs. områder med tætte, høje rørbevoksninger. Langt de fleste par findes i Felsted kog og her især langs dæmningsresterne. Dog findes den også langs Indfjorden (enkelt hørt synge ved udløbet 26. juni 1949 og 17. juni 1953) og ved Tangsø (enkelt hørt 3. juli 1952). Det tidligste, den er hørt synge om foråret, er 15. maj 1953, da mindst 4 ♂♂ sang langs dæmningen på Ulfborgsiden af kogen, som i det hele taget er det sted, hvor man kan være mest sikker på at træffe den. Vi har ingen redefund gjort.

Sivsanger, *Acrocephalus schoenobaenus* (L.).

N, An. Alm. ynglefugl. Den er langt mere alm. og udbredt end Rørsangeren, da den stiller mindre krav end denne. I Felsted kog og langs de omliggende dæmningsrester yngler adskillige par. Eksempelvis kan nævnes, at vi 11. maj 1953 talte 12 syngende ♂♂ i en trekant med et areal på ca. 12 ha ved Kedlen. 15. maj s. å. hørtes mindst 10 syngende ♂♂ i rørene langs dæmningen på Ulfborgsiden fra Poulsgård og sydpå. 28. juni 1948 blev fundet en rede med 6 unger på Ulfborgsiden, og 3. juni 1951 blev fundet en rede med 6 æg ved dæmningen overfor GALSGAARDS ejendom. På dæmningsresterne ved hytteøen ynglede i 1953 2 par, og en rede med 6 æg blev fundet 6. juni. – I moserne langs kogen yngler den også. 12. maj 1953 hørtes en syngende i en mose på Gørdingsiden. Ved Indfjorden yngler flere par. 15. maj 1953 hørtes 4 syngende ♂♂ syd for udløbet. Ved Tangsø er kun truffet et enkelt par (3. juli 1952 og 15. maj 1953). Også på tangen vest for fjorden yngler flere par i rørbevoksninger ind mod denne. 13. maj 1953 blev en hørt syngende i den nordlige del ved Fjordshule, og 18. juni s. å. sang en enkelt i havtornbevoksning syd for Thorsminde.

Fuglekonge, *Regulus r. regulus* (L.).

N, An. Fåtalig ynglefugl i plantagerne omkring fjorden. I begyndelsen af juli 1939 blev truffet en mindre flok ved Thorsminde. 7 overnattede i et stakit (C. M. POULSEN 1939, p. 113). Det har sikkert drejet sig om strejfgæster fra Husby klitplantage. 26. juni 1949 blev et par hørt og set i St. Bjerpegård pl. i Nees.

Grå Fluesnapper, *Muscicapa s. striata* (Pallas).

N, An. Fåtalig ynglefugl øst og syd for fjorden. 28. juni 1948 blev en rede med 5 flyvefærdige unger fundet i Ulfborg kirkeby. Reden anbragt under taget på et vognskur.

Broget Fluesnapper, *Ficedula h. hypoleuca* (Pallas).

An. Ret alm. trægæst. I begyndelsen af juli 1939 blev en enkelt set i en køkkenhave i Thorsminde (C. M. POULSEN 1939, p. 113).

Engpiber, *Anthus pratensis* (L.).

N, An. Alm. ynglefugl på alle engene omkring fjorden. På Fjandø yngler flere par og på dæmningsresterne omkring kogen enkelte par. 1 blev set her med føde i næbbet 11. maj 1953, men i selve kogen findes ingen egnede ynglepladser for den. Som eksempel på dens hyppighed kan nævnes, at vi 13. maj 1953 talte 6–7 par på engene fra Ramme å's udløb og ca. 2 km sydpå. 15. maj 1953 blev truffet 4–5 par på engene syd for Indfjordens udløb. Overvintrende traf vi 8. jan. 1952 1 på Bøvling klit og 9. jan. s. å. enkelte på Fjandegrønne enge.

Hvid Vipstjert, *Motacilla a. alba* L.

N, An. Alm. ynglefugl ved fjorden og i omegnen. Den bygger nu og da rede i fiskernes både. 17. juni 1951 fik vi i en motorbåd, der lå ved Kedlen i Felsted kog, forevist en rede, hvorfra ungerne var fløjet dagen i forvejen. Vi har truffet den de fleste steder ved fjorden. I klit-områderne og ved strandsøerne på Bøvling klit yngler flere par. Her

har vi bl. a. truffet den i resterne af tyskernes bunkers fra besættelsestiden.

Sortrygget Vipstjert, *Motacilla alba yarrellii* Gould.

(N), Ac. Tilfældig strejfgæst og undtagelsesvis ynglefugl. I dagene 1.–15. juli 1939 iagttoges ved Thorsminde en ♂ med 2 ungfugle, der blev madede (C. M. POULSEN 1939, p. 118). En gl. ♂ set ved Fjand den 26. aug. 1948 (C. M. POULSEN 1949, p. 115).

Gul Vipstjert, *Motacilla f. flava* L.

N, An. Alm. ynglefugl især på engene omkring fjorden. I Reservatrådets optællingsrapport fra 1942 angives den som alm. ynglefugl på reservatet. I 1953 var der 3–5 ynglepar i Felsted kog, men de blev næsten udelukkende truffet ved de gamle dæmningsrester. På engene ved Indfjordens udløb og på Høvsøre yngler enkelte par, og på engene nord og syd for Thorsminde findes flere par. 13. maj 1953 talte vi således 2 par på engene syd for Fjordshule, og 16. juni s. å. blev 3 par iagttaget i klitområderne på Fjandegrønne. – 15. maj 1953 blev der truffet 3–4 par ved Tangsø. Mere alm. synes den at være på engene omkring Felsted kog og langs Storåen. Således talte vi 14. maj 1953 mindst 10 par på engene fra Bjerg i Gørding til Storåens udløb i fjorden.

Stor Tornskade, *Lanius e. excubitor* L.

An. Fåtalig træk- og vintergæst. 1 blev skudt i okt. 1951 på engene syd for Thorsminde (H. KNOPPER).

Rødrygget Tornskade, *Lanius c. collurio* L.

(N), An. Ret alm. træk-gæst. Har muligvis ynglet i fjordens omegn. Vi har aldrig truffet den i yngletiden ved fjorden eller i dennes omegn, men i begyndelsen af juli 1939 blev den set på en ø syd for udløbet ved Thorsminde (C. M. POULSEN 1939, p. 114). I bevoksningerne af havtorn på tangen vest for fjorden ville der tilsyneladende være udmærkede ynglepladser for denne art.

Stær, *Sturnus v. vulgaris* L.

N, An. Alm. ynglefugl ved gårde og huse omkring fjorden. Allerede 8.–9. jan. 1952 sad flere og fløjtede ved redekasserne i Thorsminde. – 6. april 1951 holdt nogle meget store flokke til på Gørding enge. I maj og begyndelsen af juni 1953 så vi kun mindre flokke ved fjorden, vel omegnens ynglefugle, men fra midten af juni blev flokkene betydeligt større. Således så vi 16.–18. juni 1953 store flokke på Fjandegrønne enge syd for Thorsminde. 30. juni 1950 var der ret store flokke i Gørding og 18.–19. aug. 1952 var der småflokke i engene ved Thorsminde, ligesom flere fløjtede ved redekasserne i byen.

Gråspurv, *Passer d. domesticus* (L.).

N. Alm. ynglefugl ved gårde og huse i hele fjordens omegn.

Skovspurv, *Passer m. montanus* (L.).

N. Ret alm. ynglefugl ved gårde og huse omkring fjorden.

Grønirisk, *Chloris c. chloris* (L.).

N, An. Ret alm. ynglefugl i flere haver og småplantager omkring fjorden. Vi har truffet den bl. a. i Nees sogn (1949), ved Gørding kirke

(30. juni 1950), i Nr. Vosborg have (mange 1. juli 1950) og i Kroghede pl. i Bøvling (enkelte 13. maj 1951).

Stillits, *Carduelis c. carduelis* (L.).

N, An. Yngler kun i enkelte af de større haver i omegnen. 17. juni 1953 så vi flere par i Rysensten have i Bøvling.

Grønsisken, *Carduelis spinus* (L.).

An. Ret alm. træk- og vintergæst. 23. marts 1951 blev 1 set ved GALSGAARDS ejendom i Gørding.

Bjergirisk, *Carduelis f. flavirostris* (L.).

An. Ret alm. træk- og vintergæst. En flok på 8–10 stk. blev set 23. marts 1951 på engene ved GALSGAARDS ejendom i Gørding.

Tornirisk, *Carduelis c. cannabina* (L.).

N, An. Alm. ynglefugl i hegn, haver og plantager ved fjorden. 12. maj 1951 blev fundet en rede med 4 små unger og 1 æg i Vestermark pl. i Bøvling. 17. juni 1951 en rede med 4 æg i en rørhob ned mod kanalen vest for GALSGAARDS ejendom i Gørding. I 1953 ynglede 2 par i et kunstigt hegn af afhuggede fyrregrene ved strandsøerne på Bøvling klit, 6–8 km nord for Thorsminde. Her blev 13. maj 1953 fundet en rede med 5 æg, og 18. juni en anden rede ligeledes med 5 æg. – 30. juni 1950 var der store flokke på Gørding enge. De fouragerede i frøbærende ukrudtsplanter.

Dompap, *Pyrrhula pyrrhula* (L.).

An. Ret alm. vintergæst i omegnen. 14. dec. 1947 blev 8 set fouragerende i hyben i Nr. Vosborg have.

Lille Korsnæb, *Loxia c. curvirostra* L.

(An). Ret fåtallig strejf- og vintergæst. 4. okt. 1935 blev set en flok i omegnen af Bøvlingbjerg (P. JÜRGENSEN 1935, p. 110).

Bogfinke, *Fringilla c. coelebs* L.

N, An. Alm. ynglefugl i plantager og gårdhaver øst og syd for fjorden. På Thorsmindetangen, hvor egentlige haver mangler, har vi ikke truffet den.

Kvækkerfinke, *Fringilla montifringilla* L.

An. Alm. træk- og vintergæst i omegnen. 14. dec. 1947 blev flere set i Nr. Vosborg plantage i Ulfborg. De åd rønnebærkerner.

Bomlærke, *Emberiza c. calandra* L.

N, An. Ret alm. ynglefugl på markerne omkring fjorden. Man kan især træffe den langs vejene, fx. er den alm. langs vejen gennem Nees sogn fra Gørding kirke til Indfjordens udløb. 15. maj 1953 blev 2 par set ved Tangsø. Enkelte træffes gerne syngende langs vejen på tangen nord og syd for Thorsminde, men særlig alm. kan den dog ikke siges at være her.

Gulspurv, *Emberiza c. citrinella* L.

N, An. Alm. ynglefugl i omegnens plantager, hegn og flere af de større haver. 14. maj 1949 blev fundet en rede med 2 æg i en grøftekant ved Skovlund i Nees sogn.

Hortulan, *Emberiza hortulana* L.

Ac. Fåtalig trækgest. 5. okt. 1935 blev set 5–6 ved Thorsminde (P. JÜRGENSEN 1935, p. 110).

Rørspurv, *Emberiza s. schoeniclus* (L.).

N, An. Alm. ynglefugl i Felsted kog og langs kanalen nord og øst for kogen. Desuden yngler flere par i de omliggende småmoser, samt ved Indfjordens udløb og på Bøvling klit. – I Felsted kog har vi gjort en del redefund. 14. maj 1951 blev fundet 2 reder hver med 5 æg. 15. maj s. å. en rede med 6 æg ved Kedlen. 27. maj 1951 en rede med 6 æg. 11. maj 1953 en rede med 5 æg ved Kedlen og 21. maj 1953 en rede med 5 æg. Til belysning af, hvor alm. den er, kan eksempelvis anføres, at vi 11. maj 1953 talte 10 par på en trekant med et areal på ca. 12 ha ved Kedlen. 15. maj s. å. blev mindst 5 syngende ♂♂ iagttaget langs dæmningen på Ulfborgsiden fra Poulsgård og sydpå. – I 1953 var der 1 par i St. Bjergegård mose og vistnok endnu et par syd for Indfjordens udløb. På tangen vest for fjorden er den langt mindre alm., da der her kun er få egnede ynglesteder. Her traf vi 3–4 par i 1953. Ved Tangsø blev den truffet 3. juli 1952. – 23. marts 1951 blev mange set i småselskaber på Gørding enge og i rørhobene. 6. april s. å. blev den set æde frø af tagrør.

Snespurv, *Plectrophenax n. nivalis* (L.).

An. Ret alm. træk- og vintergæst. I julen 1919 blev den set i selskab med Bjerglærke på en mark ved Nr. Vosborg ifølge meddelelse fra J. TANG PETERSEN (O. HELMS 1930, p. 153). 1.–6. okt. 1935 blev set ret store flokke i klitterne på Thorsmindetangen (P. JÜRGENSEN 1935, p. 110).

SUMMARY IN ENGLISH

The Birds of Nissum Fjord.

Nissum Fjord is a lagoon situated in western Jutland in 56° 17'–27' N and 8° 6'–18' E. To the west the fjord is separated from the North Sea by a 14 km long isthmus which in breadth varies from 200 m to 1300 m. In the longitudinal direction of the isthmus a road runs, and to the west of this there is a 2–3 m high dike (map, fig. 1). In front of the dike there are here and there small lakes in the dunes with a sparse vegetation of *Phragmites* and *Scirpus*. Nearer to the sea there is first a stretch of tidal clay flats which are followed by a narrow, fairly low range of dunes. Inside the dike there are low, humid meadows. Near Thorsminde – in the middle of the isthmus – an outlet has been made for the fjord water, and since 1931 this outlet has been regulated by means of sluices, whereas in older time there was no control of the water level of the fjord.

That part of the fjord which is situated north of Thorsminde, is quite shallow and in summer occasionally partly dry. An inlet, the Indfjord, in the northeastern part of the fjord, has a fairly luxuriant

vegetation of *Phragmites* and is a good deal deeper. Round the outlet of the Indfjord into Nissum Fjord there are rather extensive meadows.

The southern part of Nissum Fjord is somewhat deeper. Here lies the only fairly large island of the fjord – Fjandø – of about one half square kilometer. The main part of this uninhabited island is dry and infertile, but on the east side there are however a few more humid areas.

In the years 1871–84 attempts were made to reclaim the south-eastern part of the fjord, and a 13 km long dike was built round the whole inlet at a distance of about 200 m from the fjord coast. The attempts to drain all this area of 1680 ha were successful, and thus Felsted kog arose. Meanwhile the dike became dilapidated and the polder was filled with water, and the growth of *Phragmites* gradually spread from the dike into the polder (fig. 1). Hereby favourable conditions were created for the rich bird life which is now found in this part of the fjord. In 1936 a game-reserve was established here, and all birds are protected in the breeding season.

Counts were made of the breeding birds in Felsted Kog game preserve in 1936, 1939 and 1941–45. Apart from these counts only little is known of the ornithology of Nissum Fjord. The authors have made investigations on the avifauna of the fjord in the years 1948–53. Further details of the visits are given p. 8–9.

Fig. 2 shows some of the best bird localities of the fjord marked a–h, and the different breeding birds in these localities are briefly discussed below. Table I gives a survey of the breeding birds distributed on the localities a–h.

a. Felsted Kog and the canal.

Diagram I (opposite p. 16) shows a profile through this area with distribution of the breeding birds according to biotope. In the dense *Phragmites* thickets *Podiceps c. cristatus* (L.) breeds (about 30 pairs), but only quite close to the open and deeper water. *Fulica a. atra* is one of the commonest breeding birds of the polder. On a single day we found 14 nests with eggs. It occurs everywhere where there is open water. In the densest reed thicket 1 or 2 pairs of *Botaurus s. stellaris* (L.) breed. Two species of birds-of-prey breed in the polder, viz. 8–10 pairs of *Circus pygargus* (L.) and at least 5 pairs of *Circus a. aeruginosus* (L.). The latter prefers the denser reed thickets towards open water, whereas *Circus pygargus* breeds in drier areas with scattered *Phragmites* vegetation, and the pairs nest very close to each other here. Felsted Kog is no doubt the place in Denmark, where there is the best opportunity to study these two species of *Circus*, as the area is easily accessible (fig. 4–5). In 1953 a nest of *Circus aeruginosus* with 10 eggs was found, but only four young came on the wing. Presumably two females had laid their eggs in the same nest.

Since 1948 Felsted Kog has been visited every summer by *Platalea l. leucorodia* L., but it has not yet bred in the area. Generally there

have only been 1–4 birds, but on 24. May 1948 ten were seen at a time. From the now rather few breeding places in the vicinity (fig. 3) *Ciconia c. ciconia* (L.) go feeding along the fjord, mostly singly, and from March to September one can be sure to meet with *Ardea c. cinerea* L. From March till May they are only few in numbers, but when, about the 1st of June, the young have begun to roam, they may be met with in great numbers. On 26. June 64 were counted at a time. There are no colonies in the nearest vicinity.

While during the counts in 1936–41 there were several pairs of ducks breeding in Felsted Kog proper, most of them now breed in the surrounding meadows and fields. This especially applies to *Anas p. platyrhynchos* L., of which in 1953 at most 30 pairs bred in the polder, while in May–June flocks could be seen of upwards of 100 males whose mates – at any rate the greater part of them – nested outside the sanctuary. When these ducks have hatched their young, they spread with the ducklings over the reserve, where late in the summer very big flocks can be seen; it is especially as a refuge for these flocks of ducks that the reserve has its great importance.

In Felsted Kog about 10 pairs of *Spatula clypeata* (L.) breed and about 20 pairs of *Aythya f. ferina* (L.). Most of the ducks choose the dike remains (F in diagram I) for nesting place. Besides the said species 6–8 pairs of *Tadorna tadorna* (L.) breed and a few pairs of *Anas querquedula* L., *Anas a. acuta* L., and *Mergus serrator* L. Single pairs of *Aythya fuligula* L. nested at Kedlen in 1938–43, but since then no nests of this species have been found. In 1953 1 pair of *Cygnus olor* (Gm.) bred there for the first time.

Of waders only *Limosa l. limosa* (L.) breed in Felsted Kog proper. In 1953 there were 4–5 pairs on the dry areas with scattered reeds and a few pairs along the dike. Also single pairs of *Tringa t. totanus* (L.) occur on the dike.

From 1936 till 1944 there was a big gullery of *Larus r. ridibundus* L. at Kedlen in the polder. During these nine years a total of more than 100.000 eggs were collected in the gullery (p. 48), but in 1944 the number of gulls declined heavily, and in 1945 they had completely disappeared, presumably first and foremost as a consequence of the intensive egg collecting. Maybe the decline in the number of nesting ducks can be correlated with the disappearance of the gulls, because these no doubt afforded protection to the sitting ducks. In the gullery also a few *Larus c. canus* L. and *Larus a. argentatus* Pont., bred. In 1949 *Larus ridibundus* again established a gullery in the polder, but there were only about 30 pairs which however soon disappeared. A few pairs of *Larus minutus* Pall. have bred, but this species is not a regular breeder at the fjord.

Finally, a number of passerine birds breed in Felsted Kog. *Acrocephalus schoenobaenus* (L.) and *Emberiza s. schoeniclus* (L.) are the two commonest. They occur especially in the dry areas with a scattered vegetation of *Phragmites* and other marsh plants. *Acrocephalus s.*

scirpaceus (Herm.), on the other hand, claims high, dense reed thickets and is far less abundant than *A. schoenobaenus*. Finally, there are single pairs of *Motacilla f. flava* L., however principally along the remains of the dike, where also *Alauda a. arvensis* L. and *Anthus pratensis* (L.) breed.

b, d, e and g. The meadows of the fjord.

It is first and foremost the waders which are predominant on the meadows. The most common species is *Vanellus vanellus* (L.) which breeds in great numbers everywhere along the fjord. Also *Tringa t. totanus* (L.) is numerous. Fig. 6-9 shows the distribution of 4 of the commonest waders: *Limosa l. limosa* (L.), *Calidris alpina schinzii* (Br.), *Philomachus pugnax* (L.), and *Recurvirostra a. avosetta* L. *Limosa limosa* in 1917 occurred only in the meadows at the south end of the fjord. In 1939 it was still found only in Felsted Kog and Nørkjær meadows. Since then it has spread to the meadows at the outlet of the Indfjord and on Bøvling Klit which also seem to afford a suitable habitat for them. In 1953 about 40 pairs bred at the fjord of which the majority occurred in the northern part of the fjord. *Philomachus pugnax* is found scatteredly as a breeding bird in all the meadows, but most of them (at least 15 pairs) round the outlet of the Indfjord. The total number was estimated at 35 pairs in 1953. *Calidris alpina schinzii* has however been found breeding only at the outlet of the Indfjord (3-4 pairs) and in the meadows in the western part of the fjord (more than 20 pairs). These meadows are of a more marine character than those round Felsted Kog. *Recurvirostra avosetta* also prefers the marine meadows. In 1953 about 150 pairs nested at the fjord, and of these 125 pairs bred in the dune meadows of Bøvling Klit, the majority on a couple of small grass-covered islets. The rest bred partly on Fjandø and partly on a sand bar almost devoid of vegetation west of the polder, but it has not been found breeding in the meadows round Felsted Kog.

Single pairs of *Capella g. gallinago* (L.) breed on the very swampy meadows at Bjerg in Gørding and at the Indfjord, and in the latter place 2 or 3 pairs of *Chlidonias n. niger* (L.) bred in 1949. In addition - as mentioned above - a fairly considerable number of ducks, especially *Anas platyrhynchos*, breed in the meadows round Felsted Kog, and a few *Larus ridibundus* as well as scattered pairs of *Larus canus* in the meadows of Bøvling Klit.

To the meadows is also associated *Cuculus c. canorus* L., while *Alauda a. arvensis* L., *Anthus pratensis* (L.), and *Motacilla f. flava* L. are very common everywhere, and *Saxicola rubetra* (L.) is fairly common.

c. Fjandø.

The bird life on this island is mainly characterized by the big gulleries and terneries. In 1939 the majority of the gulls were *Larus c. canus* L. In 1951 *Larus r. ridibundus* L. however played a rather im-

portant rôle (1500–2000 pairs), and most likely a number of the gulls which previously bred in Felsted Kog have settled here. In 1952 *L. ridibundus* showed a heavy decline, and in 1953 only about 50 pairs nested on the island proper, whereas 175 nests were found on 13 June on a small islet north of the island. *Larus canus* was the most predominant species in 1953, but since the colony was scattered over most of the island an exact census was not made. But more than 400 pairs nested there. In addition, single pairs of *Larus a. argentatus* Pont. breed there. In 1951 20–30 pairs were counted, but in 1953 there were only 10 pairs. In Nissum Fjord this much discussed species thus plays a minor rôle only and does not in any way threaten the rest of the bird life.

In 1953 about 150 terns bred there of which the main part were *Sterna paradisaea* Pont. In a bog on the east side there was a colony which mainly consisted of *Sterna h. hirundo*. On 17. June 1951 2 nests of *Gelochelidon n. nilotica* (Gm.) were found, but this species is not a regular breeder on the island. Also *Sterna s. sandvicensis* Lath. is stated to have bred here previously.

Of ducks there bred in 1953 2 or 3 pairs of *Anas p. platyrhynchos* L., 6–8 pairs of *Tadorna tadorna* (L.) and 4–5 pairs of *Mergus serrator* L.

A number of waders occur along the coasts, thus in 1953 6–8 pairs of *Haematopus o. ostralegus* L., 2–3 pairs of *Charadrius h. hiaticula* L., 8 pairs of *Tringa t. totanus* (L.), 12 pairs of *Recurvirostra a. avosetta* L., and presumably single pairs of *Philomachus pugnax* (L.).

f and h. The dunes on the isthmus.

One of the most interesting biotopes here are the small lagoons which are best developed on Bøvling Klit (see profile diagram II, opposite p. 16). In the lagoons breed several pairs of *Fulica a. atra* L., and smaller colonies of *Larus r. ridibundus* generally occur. It is of particular interest that all the three Danish species of *Charadrius* breed on the clayey and stony shores of these small lagoons. *Charadrius dubius curonicus* Gm. and *Charadrius a. alexandrinus* L., however, both in quite small numbers – presumably 2 or 3 pairs of each species on the entire isthmus.

Tadorna tadorna (L.) breeds on the broad dike, and *Anas a. acuta* L. and a number of passerine birds are also associated with this as shown by the profile. To the dunes and the beach along the open sea only single birds are attached, e. g. *Haematopus o. ostralegus* L. and *Sterna a. albifrons* Pall.

Our investigations in Nissum Fjord were mainly focussed on the breeding birds, but during our visits in spring and in the autumn (p. 8) we also had occasion, to some extent, to study the migration, and during a few visits in winter we also studied the wintering species. The reader is referred to the systematic list (pp. 23–60) in which is mentioned all the species which are known to have been observed

along the fjord and its nearest vicinity, among these also the accidental guests which are marked Ac (Accidate). An (Annuate) indicates species which are observed every year on migration or wintering. N (Nidiate) indicates species which are regular breeders at the fjord, and, finally, (N) indicates species which are irregular breeders.

Literatur.

- D.O.F.T. = Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift.
 F. & F. = Flora og Fauna.
 V. M. = Videnskabelige Meddelelser fra Dansk Naturhistorisk Forening.
 ANDERSEN, F. SØGAARD, 1945: Dværgmaagens danske Ynglepladser. — D.O.F.T. **39**, p. 28–50.
 BÖCHER, T. W., 1938: Ekskursionsreferat. — Botanisk Tidsskrift **44**, p. 473.
 — *et al.*, 1948: Rørsumpvegetationen i Danmark. — Ingeniørvidenskabelige Skrifter 1948, nr. 1.
 COLLIN, JONAS, 1895: Faunistiske og biologiske Meddelelser om danske Fugle. — København.
 DONARK, TORBEN, 1952–53: Falkenes udbredelse og forekomst i Danmark. — D.O.F.T. **46**, p. 140–157 og **47**, p. 36–55 og p. 104–122.
 FABRICIUS, OTTO, 1944: Felsted Kog Vildtreservat. Dansk Jagtleksikon I, p. 281.
 HELMS, O., 1930: Nyere Meddelelser om danske Fugle. — D.O.F.T. **24**, p. 146–156.
 HOLGERSEN, HOLGER, 1951: Bird-Banding in Norway 1950. — Stavanger Museums Småskrifter. Zool. Ser.
 HØRRING, R., 1919–21 og 1924: Meddelelser om mindre almindelige danske Fugle. — V.M. **70**, p. 287–90, **71**, p. 223–26, **72**, 216–220 og **78**, p. 191–194.
 — 1926: Fugle **2**. Danmarks Fauna **30**. — København.
 — 1928: Meddelelser om mindre almindelige danske Fugle. — V.M. **86**, p. 344–348.
 — 1934: Fugle **3**. Danmarks Fauna **39**. — København.
 JENSEN, LEIF LYNEBORG, 1953: Grønlandsk Jagtfalk (*Falco rusticolus candicans* Gm.) skudt i Danmark. — D.O.F.T. **47**, p. 96–98.
 JEPPESEN, J., 1908: Sjældne Fugle. — D.O.F.T. **2**, p. 211.
 JESPERSEN, P., 1913: Nøddekrigens (*Nucifraga caryocatactes*) Indvandring i Danmark i Efteråret 1911. — D.O.F.T. **7**, p. 97–125.
 — 1915: Nøddekrigens (*Nucifraga caryocatactes*) Indvandring i Danmark i Efteråret 1913. — D.O.F.T. **9**, p. 198–209.
 JÜRGENSEN, P., 1935: Ornithologiske Notater fra en Tur i Vestjylland 1.–6. Oktober 1935. — D.O.F.T. **29**, p. 110.
 KAAE, ALFRED, 1952: Ulfborg sogn **1**. — Ulfborg.
 KJÆR, TH., 1934: Ornithologiske Iagttagelser i Thy og Vestjylland. — F. & F. **40**, p. 25–32.

- KLINGE, M., 1922: Skovsneppens Foraarstræk gennem Danmark 1922. — D.O.F.T. **16**, p. 65–75.
- LANGE, HALFDAN, 1942: Storkens Udbredelse. — D.O.F.T. **36**, p. 70–92.
- MORTENSEN, H. CHR. C., 1920: Mærkede Storke. — D.O.F.T. **14**, p. 91–156.
- PEDERSEN, ERNST TORP, 1949: Skestorke (*Platalea leucorodia* L.) ved Fælsted Kog. — D.O.F.T. **43**, p. 91.
— 1952: Fuglelivet i Fælsted Kog. I ALFRED KAAE: Ulfborg Sogn **1**, p. 40–44. — Ulfborg.
- PEDERSEN, H., 1927: Jyllandsrejsen 1927. — København.
- PINHOLT, J. GR., 1942: Fra Tørlægningsforsøgene i Nissum Fjord. — Hardsyssels Aarbog **36**, p. 99–106.
- POULSEN, CHR. M., 1939: Fugle ved Thorsminde. — F. & F. **45**, p. 113–120.
— 1949: Optegnelser om sjældnere Fugle. — F. & F. **55**, p. 113–115
- RAMBUSCH, S. H. A., 1900: Studier over Ringkøbing Fjord. — København.
- SALOMONSEN, F., 1946: Den avifaunistiske Analyse og dens Terminologi. — D.O.F.T. **40**, p. 13–49.
- SAXTORPH, SYLV. M., 1917: Nyere Meddelelser om Danske Fugle II. — D.O.F.T. **11**, p. 101–135.
- SCHEEL, H., 1925: En Undersøgelse af nogle danske Fuglesamlinger. — D.O.F.T. **19**, p. 19–32.
- SCHÖNWELLER, G. et TH. CLAUDI WEST, 1931: Sluseanlæggene ved Hvide Sande og ved Thorsminde. — Hedeselskabets Tidsskrift 1931, p. 489–522.
- SKOVGAARD, P., 1934: Storke i Danmark. — Danske Fugle. **4**, p. 66–138.
- SPÄRCK, R. (red.), 1933–36: Ringkøbing Fjords Naturhistorie i Brakvandsperioden 1915–1931. — København.
- TÅNING, ÅGE VEDEL, 1917: Storke (*Ciconia alba*) i Danmark. — D.O.F.T. **11**, p. 49–84.
— 1921: Sortterne (*Hydrochelidon nigra*) i Danmark. — D.O.F.T. **15**, p. 49–66.
— 1943: Hættemaagekolonier og Svømmeænder. — D.O.F.T. **37**, p. 11–19.
- WESTERSKOV, KAJ, 1942: Rustand, *Casarca ferruginea*, skudt ved Ulfborg. — D.O.F.T. **36**, p. 218.
- WILHJELM, O., 1938: Vore ynglende Skalleslugerarter. — D.O.F.T. **32**, p. 101–153.
- WINGE, HERLUF, 1902, 1906 et 1912: Usædvanlige Tildragelser i 1901, 1905 og 1910. — V.M. **54**, p. 319–22, **58**, p. 249–250 og **63**, p. 183–184.